

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN
ÖĞRETMENLERİN AİLELERİN EĞİTİM SÜRECİNE KATILIMINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Merve AYDIN

Birinci Danışman: Doç. Dr. Yasin GÖKBULUT

İkinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Serdar SÖNMEZ

TOKAT-2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Yasin GÖKBULUT ve Dr. Öğr. Üyesi Serdar SÖNMEZ danışmanlığında hazırlamış olduğum “Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Öğretmenlerin Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımına İlişkin Görüşleri” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../...

Merve AYDIN

JÜRİ KABUL VE ONAY

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında, fikirleriyle yön veren, motive edici yaklaşımı ve sabrıyla bana her daim destek olan çok kıymetli danışmanım Sayın Doç. Dr. Yasin GÖKBULUT'a ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Serdar Sönmez'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmama zaman ayırarak gönüllü şekilde katılım sağlayan ve değerli görüşlerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen kıymetli öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Bu süreçte en büyük dayanaklarımdan biri olan, her zaman arkamda duran bir tanecik ablam, Sayın Dr. Sare AYDIN... Varlığınla, sevginle, sabrınla ve hiç eksilmeyen desteğinle bu zorlu süreci dayanılır kıldın. Sana ne kadar teşekkür etsem az.İyiki varsın...Ve canım AİLEM destekleriniz için teşekkür ederim...

ÖZET

REHABİLİTASYON MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN AİLELERİN EĞİTİM SÜRECİNE KATILIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Aydın, Merve

Yüksek Lisans, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Birinci Danışman: Doç. Dr. Yasin GÖKBULUT

İkinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Serdar SÖNMEZ

Nisan 2025+sayfa 78

Bu araştırmanın amacı, özel eğitimde aile katılımına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemektir. Aile katılımının özel eğitim sürecindeki öneminden yola çıkılarak, öğretmenlerin bu konudaki deneyimlerinin, görüşlerinin ve önerilerinin anlaşılması hedeflenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında özel eğitim alanında görev yapan 10 öğretmenden oluşturmaktadır. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış; içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmenler, aile katılımının öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal gelişimi açısından oldukça önemli olduğunu belirtmiş; ancak ailelerin katılımını etkileyen çeşitli engellerin (zaman, bilinç düzeyi, iletişim eksikliği vb.) bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenler, aile katılımını artırmaya yönelik çeşitli önerilerde bulunmuştur. Elde edilen veriler doğrultusunda aile eğitimi, okul-aile iş birliğinin güçlendirilmesi ve öğretmenlerin bu süreçte desteklenmesine yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, Rehabilitasyon Merkezi, Aile Katılımı, Öğretmen Görüşleri, Nitel Araştırma, Okul-Aile İş Birliği

ABSTRACT

OPINIONS OF TEACHERS WORKING IN REHABILITATION CENTERS ON THE PARTICIPATION OF THEIR FAMILIES IN THE EDUCATION PROCESS

Aydin, Merve

Master's Degree, Classroom Education Science Department

Primary Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yasin GÖKBULUT

Secondary Advisor: Dr. Serdar SÖNMEZ

April 2025 + pages 78

The aim of this study is to examine teachers' views on family involvement in special education. Based on the importance of family participation in the special education process, the study seeks to understand teachers' experiences, opinions, and suggestions on the subject. A case study design, one of the qualitative research methods, was employed. The study group consisted of 10 teachers working in the field of special education during the 2023–2024 academic year. Data were collected through a semi-structured interview form developed by the researcher and analyzed using content analysis. According to the research findings, teachers emphasized that family involvement is highly important for students' academic, social, and emotional development. However, they also pointed out various barriers affecting family participation, such as time constraints, lack of awareness, and communication issues. In addition, teachers made several suggestions to enhance family involvement. Based on the data obtained, recommendations were provided regarding family education, strengthening school-family cooperation, and supporting teachers in this process.

Keywords: Special Education, Rehabilitation Center, Family Participation, Teacher Opinions, Qualitative Research, School-Family Collaboration

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET (TÜRKÇE)	iv
ABSTRACT(İNGİLİZCE)	x
TABLO LİSTESİ	vi
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem	4
Amaç	5
Önem	6
Sayıtlılar	7
Sınırlılıklar.....	7
Tanımlar	8
BÖLÜM II	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
Rehabilitasyon tanımı ve tarihçesi	9
Aile kavramı ve tanımı	12
Eğitim kavramı ve tanımı	12
Aile ve Eğitimin Bağlantısı.....	13
Epistein Aile Katılım Modeli.....	14
Aile Katılımının Eğitim Başarısına Etkisi.....	15
Aile Öğretmen İş birliği ve Eğitim Kalitesi	16
Ailenin Eğitim Sürecindeki Görevleri	17
Özel Eğitim tanımı	20
Özel Eğitim önemi	21
Özel Eğitimde Aile katılımın Önemi	22
Özel Eğitimde Ailenin Görevleri.....	24

Özel Eğitimde Ailenin Sorumlulukları	26
Özel Eğitimde Aile Katılımını Etkileyen Faktörler	27
 BÖLÜM III	 30
YÖNTEM	30
Araştırma Modeli	30
Çalışma Grubu	30
Veri Toplama Araçları	32
Veri Toplama Süreci Geliştirilmesi	33
Veri Toplama Süreci	34
Verilerin Analizi	35
BÖLÜM IV	38
BULGULAR.....	38
BÖLÜM V	63
TARTIŞMA	63
BÖLÜM VI.....	68
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
Sonuçlar.....	68
Öneriler.....	68
KAYNAKÇA.....	71
EKLER	75

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	31
Tablo 2. Kodlar ve temalar.....	36
Tablo 3. Aile Katılımını Artırmaya Yönelik Destek ve Stratejiler.....	38
Tablo 4. Aile Katılımının Başarıya Etkisi.....	40
Tablo 5. Aile Katılımının Öğrencinin Gelişimine Katkısı.....	43
Tablo 6. Aile Katılımının Özgüven ve Özsaygı Gelişimine Katkısı.....	45
Tablo 7. Aile Katılımının BEP Gelişimi ve Uygulamasındaki Rolü.....	47
Tablo 8. Aile Katılımının Akademik Gelişim Değerlendirmesindeki Rolü.....	49
Tablo 9. Aile Katılımında Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Önerileri.....	51
Tablo 10. Aile Katılımının Davranış ve Sosyal Gelişim Destekleri.....	54
Tablo 11. Aile Katılımının Öğrenme Deneyimine Etkisi.....	57
Tablo 12. Aile Katılımının Özel Eğitim Hizmetlerinin Belirlenmesine Etkisi.....	59
Tablo 13. Aile Katılımının Destek ve Fırsat Sağlama Rolü.....	61

KISALTMALAR

BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

DEHB: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

ÖEHY: Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği

BÖLÜM I

GİRİŞ

Aile, bireylerin toplumsal yaşamındaki en temel yapı taşıdır ve bireylerin kişilik gelişimi üzerindeki etkisi büyüktür. Aile ortamında edinilen ilk deneyimler, bireylerin duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimlerini şekillendirmektedir. Çocuklar, ailelerinden aldıkları değerler, inançlar ve sosyal normlar aracılığıyla topluma adapte olurken, bu durum ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerindeki rollerini daha belirgin hale getirmektedir (Çelik, 2021a).

Eğitim süreçlerinde aile katılımı, çocukların akademik başarılarını, sosyal becerilerini ve genel gelişimlerini desteklemekte, bireylerin toplumsal yaşamda daha başarılı olmalarına katkı sağlamaktadır (Özdemir, 2022). Ailelerin eğitime aktif katılımı, çocukların öğrenme motivasyonunu artırırken, aynı zamanda eğitim sisteminin daha etkili işlemesi açısından kritik bir önem taşımaktadır. Bu katılım, çocukların sadece akademik başarılarını değil, duygusal dayanıklılıklarını ve sosyal uyum düzeylerini de geliştirmektedir. Aile katılımının öğrenciler üzerindeki bu çok yönlü etkileri, eğitim bilimleri alanında yapılan çok sayıda araştırma ile desteklenmiş ve bu konunun önemi giderek daha fazla vurgulanmıştır.

Araştırmalar, aile katılımının öğrencilerin çok yönlü gelişimini desteklediğini göstermektedir. Akman (2015), aile katılımının çocukların akademik başarılarını %35 oranında artırdığını, bu durumun öğrenme süreçlerine olan ilgiyi ve motivasyonu güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Şahin (2019), ailelerin eğitim süreçlerine etkin katılımının, çocuklarda davranış problemlerini azalttığını ve sosyal uyumlarını artırdığını vurgulamaktadır.

Ailelerin eğitim süreçlerine katkısı yalnızca akademik başarıyla sınırlı kalmayıp, sosyal ve duygusal becerilerin gelişimine de doğrudan etki etmektedir. Ailelerin çocuklarıyla düzenli iletişim kurması, öğrenme süreçlerine destek olması ve bu süreçte aktif rol alması, çocukların akran ilişkilerinde güven ortamı oluşturmaya ve toplumsal yaşama uyum sağlamasına olanak tanımaktadır (Yavuz, 2021) ailelerin eğitim süreçlerine etkin katılımının, çocuklarda davranış problemlerini azalttığını ve sosyal uyumlarını artırdığını vurgulamaktadır.

Bilişsel gelişim açısından değerlendirildiğinde, ailelerin düzenli ve bilinçli bir şekilde eğitime katılım sağlaması, çocukların eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinde önemli bir artış yaratmaktadır. Kılıç (2018), bu sürecin çocukların analitik düşünme yeteneklerini geliştirdiğini ve uzun vadede hayat boyu öğrenme becerilerine katkı sunduğunu belirtmektedir.

Özdemir (2022) de aile katılımının çocukların yaratıcı düşünme kapasitesini güçlendirdiğini ifade etmiştir.

Aile katılımının artırılmasında eğitim kurumları ve öğretmenlerin önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Eğitim kurumlarının ailelere yönelik bilgilendirme ve destek programları sunması, ailelerin sürece daha bilinçli bir şekilde dahil olmalarını sağlamaktadır. Yılmaz (2019), öğretmenlerin ailelerle kurduğu etkili iletişim ağının, ailelerin eğitime katılım düzeyini artırdığını vurgulamaktadır. Bu tür iş birliği süreçleri, çocukların eğitimine olumlu katkılar sağlamaktadır.

Dolayısıyla, aile katılımını destekleyici politikaların geliştirilmesi ve ailelerin eğitim sürecine etkin bir şekilde dahil edilmesi, sağlıklı bireylerin ve toplumların oluşumuna zemin hazırlayacaktır. Eğitim sisteminin bu süreci teşvik eden stratejiler geliştirmesi ve ailelere rehberlik sağlaması, eğitimde başarıyı artırma hedeflerine ulaşmada önemli bir adım olacaktır.

Özel eğitim alanında aile katılımı daha da önemli bir hale gelmektedir. Özel eğitim, bireylerin bireysel gereksinimlerini göz önünde bulundurarak öğrenme sürecine katılmalarını sağlamayı amaçlayan bir eğitim alanıdır. Bu süreçte, ailelerin katılımı hem öğrencilerin gelişimi hem de eğitimin etkinliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Ailelerin, çocuklarının özel gereksinimlerini anlaması ve bu süreçte aktif bir şekilde yer alması, öğrenme sürecini hem çocuklar hem de öğretmenler için daha verimli hale getirmektedir.

Özel gereksinimli çocukların eğitiminde ailelerin rolü, akademik ve sosyal başarılarını desteklemede belirleyici bir etkidir. Şimşek'in (2018) çalışmasına göre, ailelerin eğitim süreçlerine aktif olarak katılması, çocukların hem akademik hem de sosyal alanlardaki başarılarını artırmaktadır. Bu katılım, sadece çocukların öğrenme süreçlerine katkı sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda onların öz güven kazanmalarını ve bireysel potansiyellerini gerçekleştirmelerini de kolaylaştırmaktadır.

Ailelerin özel gereksinimlere ilişkin bilgi sahibi olmaları, sürece daha bilinçli bir şekilde katılmalarını sağlamaktadır. Epstein (2011), ailelerin bu konudaki farkındalık düzeyinin artırılmasının, çocuklarına daha etkili bir destek sunmalarına olanak tanıdığını vurgulamıştır. Bu durum, yalnızca çocukların akademik gelişimlerini değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal uyumlarını da desteklemektedir.

Özel eğitimde aile katılımı, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına uygun çözümler sunulmasında ve eğitim sürecinin bütünsel bir şekilde yapılandırılmasında hayati bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, ailelerin eğitim süreçlerine daha etkin bir şekilde dahil edilmesi, yalnızca bireylerin değil, toplumsal yapının da güçlenmesine katkı sağlayacaktır. Aile katılımını desteklemek adına eğitim politikalarının geliştirilmesi, öğretmenler ve eğitim kurumlarının bu süreci kolaylaştıracak adımlar atmaları gerekmektedir.

Özel eğitimde aile katılımını artırmak için eğitim kurumlarının ailelerle olan iletişimi güçlendirmesi gerekmektedir. Ailelerin eğitim süreçlerine katılımını etkileyen faktörlerin başında bilgiye erişim düzeyi gelmektedir. Ailelerin çocuklarının özel gereksinimleri hakkında bilgi sahibi olmaları, eğitim süreçlerine daha bilinçli bir şekilde katılmalarını sağlamaktadır (Epstein, 2011). Bu noktada, ailelerin eğitim süreçlerine katılımında sosyoekonomik durum ve eğitim seviyeleri de önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle sosyoekonomik olarak dezavantajlı ailelerin eğitim süreçlerine katılım düzeyinin daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, bu ailelerin çocuklarının eğitime yeterince destek olamamalarına yol açabilmektedir (Kara, 2020). Bu nedenle, ailelerin, eğitim kurumlarıyla kurduğu iş birliği, çocukların eğitim süreçlerine olan katılımlarını artırmaktadır.

Eğitim kurumlarının ailelere yönelik bilgilendirme ve destek hizmetleri sunması, ailelerin eğitim süreçlerine daha aktif bir şekilde dahil olmalarını sağlayacaktır. Okullarda düzenlenen bilgilendirme toplantıları, atölye çalışmaları ve rehberlik hizmetleri, ailelerin çocuklarıyla olan ilişkilerini güçlendirerek eğitim süreçlerine etkin bir şekilde katılmalarına yardımcı olacaktır (Çelik, 2021a). Bunun yanı sıra, ailelerin eğitim süreçlerine katılımını artırmak amacıyla okul yönetimleri ve öğretmenler arasında iş birliğinin güçlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu tür iş birlikleri, ailelerin çocuklarının eğitime daha bilinçli ve etkili bir şekilde katılmalarına zemin hazırlayarak, eğitim sürecinin daha başarılı ve verimli olmasını destekleyecektir.

Sonuç olarak, ailelerin eğitim süreçlerine aktif katılımı, çocukların çok yönlü gelişimini desteklemekte ve eğitim sisteminin daha etkili hale gelmesine zemin hazırlamaktadır. Bu süreçte, ailelerin eğitime yönelik bilinçlendirilmesi ve desteklenmesi, sağlıklı bireylerin ve güçlü toplumların oluşumuna katkı sağlayacaktır.

Problem

Özel eğitimde aile katılımı, çocukların eğitim süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Ancak, ailelerin bu süreçte etkin katılım göstermeleri için gerekli bilgilere, destek mekanizmalarına ve eğitim fırsatlarına erişimlerinin kısıtlı olduğu gözlemlenmektedir. Aile katılımının önemine dair yapılan gözlemler, çoğu zaman ailelerin özel eğitim uygulamalarını yeterince anlamadıklarını ve bu durumun çocukların eğitim süreçlerine olumsuz etki yarattığını göstermektedir. Çocukların bireysel ihtiyaçları doğrultusunda uygun eğitim stratejileri geliştirilmesi, yalnızca eğitimcilerin değil, aynı zamanda ailelerin de katılımını gerektirmektedir.

Literatürde, aile katılımının özel eğitimdeki etkilerine dair birçok araştırma bulunmaktadır. Akman (2015) çalışmasında aile katılımının çocukların eğitim başarılarını artırdığını belirtirken, Yavuz (2021) ailelerin eğitim süreçlerine aktif katılımının çocukların motivasyonlarını güçlendirdiğine vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte, bazı araştırmalar ise aile katılımının sadece akademik başarıyı değil, aynı zamanda sosyal ve duygusal gelişimi de desteklediğini ortaya koymaktadır. Araştırma literatürü, aile katılımının çocukların eğitim süreçlerinde olumlu etkiler yarattığını ortaya koysa da bu bağlamda özel eğitimde ailelerin perspektifinin yeterince incelenmemiş olması bir eksiklik olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla, öğretmen görüşlerine dayalı olarak özel eğitimde aile katılımının önemi, mevcut durumu ve karşılaşılan zorlukları anlamak amacıyla bir araştırma yapılması gerekmektedir. Araştırmada, özel eğitimde aile katılımını artırmaya yönelik gerekliliklerin belirlenmesi ve öğretmenlerin bu konudaki deneyimlerinin derinlemesine incelenmesine olanak tanınmaktadır.

Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda yapılacak değerlendirmeler, ailelerin eğitim süreçlerine daha etkili bir şekilde dahil edilmesine yönelik uygulamaların geliştirilmesine zemin hazırlayacaktır.

Ana Problem

Özel gereksinimli bireylerin eğitiminde aile katılımına dair rehabilitasyon merkezinde görev yapan öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

Alt Problemler:

Özel eğitim öğretmenlerinin;

1. Ailelerin özel eğitim sürecine katılım düzeylerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Aile katılımının öğrenci başarısı, akademik, sosyal ve duygusal gelişim üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Ailelerin özel gereksinimli bireylerin eğitim öğretim sürecine katılım düzeylerine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Özel eğitimde aile katılımını engelleyen durumlara ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Ailelerin özel eğitim sürecine katılımlarını daha etkin hale getirebilmek için önerileri nelerdir?

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, özel eğitim alanında aile katılımının öğretmen görüşleri çerçevesinde detaylı bir biçimde incelenmesidir. Eğitim sürecinde ailelerin aktif rol oynaması, bireylerin gelişiminde kritik bir unsurdur. Özellikle özel eğitim alanında, aile katılımı, öğrencilerin öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkileyerek akademik başarılarının artmasına, sosyal becerilerinin gelişmesine ve genel yaşam kalitelerinin yükselmesine katkıda bulunmaktadır (Çelik, 2019). Araştırmalar, ailelerin eğitim süreçlerine olan katılımının, çocukların okula olan bağlılıklarını ve motivasyonlarını artırdığını ortaya koymaktadır (Yılmaz & Demir, 2022). Bu nedenle, aile katılımı, öğrencilerin eğitimdeki başarılarını artırmak için önemli bir strateji olarak kabul edilmektedir.

Özellikle özel eğitimde aile katılımının artırılması gerektiği, bu alanda yapılan birçok çalışmada vurgulanmaktadır. Ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerine aktif olarak dahil olmaları, onların akademik başarılarının yanı sıra sosyal gelişimlerini de desteklemekte ve duygusal dayanıklılıklarını artırmaktadır (Kaya, 2020). Bu bağlamda, öğretmenlerin ailelerle iş birliği yaparak, öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim planlarını daha etkili bir şekilde geliştirmelerine olanak tanıdığı anlaşılmaktadır. Bu çalışma, öğretmenlerin aile katılımının önemi hakkında farkındalık yaratmalarını ve bu sürecin güçlendirilmesine yönelik stratejiler geliştirmelerini amaçlamaktadır.

Araştırmanın bir diğer amacı, özel eğitimde aile katılımının etkilerini belirlemek ve bu süreçte karşılaşılan zorlukları ele almaktır. Ailelerin eğitim süreçlerine katılımındaki engeller, genellikle zaman, kaynak eksikliği ve bilgi yetersizliği gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır (Şahin & Yıldız, 2021). Bu çalışma, öğretmenlerin, aile katılımındaki zorlukların üstesinden

gelmek için kullanabilecekleri stratejileri ve yöntemleri belirlemeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin ailelerle kurduğu iletişimin güçlendirilmesi, ailelere eğitim süreçlerine katılım konusunda destek sağlanması ve bu süreçte karşılaşılan zorluklara yönelik çözümler geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Özel eğitimde aile katılımının, öğrencilerin öğrenme deneyimlerini nasıl etkilediğine dair derinlemesine bir anlayış geliştirmek de araştırmanın bir diğer hedefidir. Araştırma, ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin özgüven, özsaygı ve sosyal becerilerinin gelişimindeki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, aile katılımının öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim planlarının hazırlanması ve uygulanması sürecindeki etkisini inceleyerek, bu süreçte ailelerin nasıl daha etkili bir şekilde yer alabileceklerine dair öneriler geliştirmek de hedeflenmektedir.

Sonuç olarak, araştırma, özel eğitimde aile katılımının öğretmen görüşleri perspektifinden değerlendirilmesi ile, elde edilen bulguların hem eğitim pratiğine hem de akademik literatüre katkı sağlamasını amaçlamaktadır. Ailelerin eğitim süreçlerine katılımının artırılmasına yönelik somut öneriler sunarak, özel eğitim alanındaki uygulamaların iyileştirilmesine yardımcı olmayı hedeflemektedir.

Önem

Araştırmanın önemi, yalnızca akademik bilgi üretimine katkı sunmakla sınırlı kalmayıp, özel eğitim alanındaki uygulamalara ve politika geliştirme süreçlerine yön verme potansiyelinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmanın özgün yönü, özel eğitimde aile katılımına ilişkin öğretmen görüşlerini rehabilitasyon merkezleri bağlamında ele almasıdır. Literatürde genellikle okul temelli özel eğitim ortamları üzerine yoğunlaşılırken (Yavuz, 2021; Kılıç, 2018), rehabilitasyon merkezlerine yönelik aile katılımı uygulamalarına dair sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, özel eğitime ilişkin önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Rehabilitasyon merkezlerinde sunulan destek eğitim hizmetleri, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik daha özelleştirilmiş bir yapı sunmaktadır. Bu yapı içinde ailelerin eğitim sürecine katılımı, çocukların gelişimi üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Diken, 2017). Ancak aile katılımının bu tür kurumlarda nasıl gerçekleştiği, ne tür engellerle karşılaşıldığı ve öğretmenlerin bu süreçle ilişkin deneyimleri yeterince incelenmemiştir. Bu

Çalışma, ğretmen görüşleri üzerinden aile katılımının niteliğine dair derinlemesine bir bakış sunmayı ve uygulamada karşılaşılan güçlüklere ışık tutmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın bulgularının, aile katılımının artırılmasının ğrenci başarısı üzerindeki etkilerine (Epstein, 2011) işaret etmesinin yanı sıra, rehabilitasyon merkezlerinde etkili aile katılımı için geliştirilebilecek stratejilere de somut öneriler getirmesi beklenmektedir. Bu sayede öğretmenler, aileler ve kurum yöneticileri için uygulanabilir rehberlik sağlayacak veriler elde edilecektir.

Elde edilen sonuçlar, yalnızca bireysel düzeyde ğrenci gelişimini değil, aynı zamanda aile–ğretmen iş birliğinin güçlendirilmesi yoluyla eğitimin genel kalitesini de artırma yönünde katkılar sunacaktır (Akman, 2015). Araştırma, aile katılımının yalnızca öğretmenlerin değil, aynı zamanda ailelerin de aktif sorumluluğunda olduğunu vurgulayarak, özel eğitimde ortak sorumluluk bilincine dayalı bir anlayışın yerleşmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, bu araştırma, özel eğitimde aile katılımına ilişkin ğretmen görüşlerini rehabilitasyon merkezleri bağlamında ele alarak hem literatürdeki sınırlılığı aşmakta hem de uygulayıcılara yönelik anlamlı ve özgün katkılar sunmaktadır. Ailelerin eğitim süreçlerindeki rollerine dair farkındalık oluşturması beklenen bu çalışma, gelecekteki eğitim politikalarının şekillendirilmesine de zemin hazırlayacaktır.

Sayıtlılar

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, özel eğitimde aile katılımına yönelik deneyim ve uygulamalara dair yeterli bilgiye sahip oldukları kabul edilmektedir.
2. Özel eğitimde aile katılımına ilişkin ğretmen görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulan görüşme formunun hazırlanma sürecinde başvuru uzman görüşleri yeterlidir.
3. Bu araştırmada kullanılan veri toplama aracı, özel eğitimde aile katılımına yönelik ğretmen görüşlerini ortaya çıkarmada yeterlidir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2023-2024 eğitim–ğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Tokat ilinde Rehabilitasyon merkezlerindeki görev yapan 10 ğretmen ile sınırlıdır.
3. Araştırma sürecinde elde edilen ses kayıtları ve görüşme formları ile sınırlıdır.

4. Veri toplama süreci yalnızca yarı yapılandırılmış görüşmelerle sınırlandırılmıştır.
5. Araştırma, öğretmenlerin görüşleriyle sınırlıdır; aile ve öğrencilerin bakış açılarını içermemektedir.
6. Konu ile ilgili ulaşılan yerli ve yabancı kaynaklar ile sınırlıdır.

Tanımlar

Rehabilitasyon: Rehabilitasyon, bireyin fizyolojik, psikolojik, sosyal ya da mesleki yönden kaybettiği işlevleri yeniden kazanmasını sağlamak amacıyla yürütülen destekleyici ve iyileştirici çalışmaları kapsamaktadır (Ataman, 2020; Küçüker, 2017). Eğitsel açıdan rehabilitasyon ise bireyin yaşadığı gelişimsel, zihinsel, duysal ya da öğrenme güçlükleri nedeniyle aksayan öğrenme süreçlerini desteklemeyi; eğitim yoluyla bireyin bağımsızlık, iletişim ve akademik becerilerini geliştirmeyi hedefleyen sistemli çalışmaları içermektedir (Batu, 2021; MEB, 2018).

Aile: Bireylerin duygusal, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için bir araya geldiği sosyal yapıdır. Çocukların gelişiminde kritik bir rol oynar ve eğitim süreçlerine katılım, başarılarını artırır (Turan, 2020; Şahin, 2021).

Eğitim: Bireylerin bilgi, beceri ve değerleri öğrendiği süreçtir. Formal (okul eğitimi) ve informal (günlük yaşam deneyimleri) yollarla gerçekleşir ve bireylerin topluma uyum sağlamasına yardımcı olur (Kaya, 2020; Çelik, 2021).

Özel Eğitim: Gelişimsel, öğrenme veya fiziksel engelleri olan bireylerin ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmiş eğitim hizmetlerini ifade eder. Bireysel eğitim planlarıyla akademik, sosyal ve iletişim becerilerini geliştirmeyi amaçlar (Aydın, 2018; Demirtaş, 2022).

Aile Eğitimi: Aile bireylerinin sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazanmalarını amaçlayan süreçtir. Ebeveynlerin çocuklarının gelişiminde aktif rol almalarını sağlar (Çelik, 2021; Şahin, 2019; Kara, 2020; Özdemir, 2022).

Aile Katılımı: Ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerine aktif katılımını ifade eder. Bu katılım, akademik başarıyı artırırken, sosyal ve duygusal gelişimi destekler. Okul ve aile iş birliği, eğitimde başarının önemli unsurlarındandır (Koç, 2019; Özdemir, 2022; Yılmaz, 2023).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Rehabilitasyonun Tanımı ve Tarihçesi

Rehabilitasyon, bireylerin fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ya da mesleki işlevlerini geliştirmeyi, yeniden kazandırmayı ve sürdürmeyi amaçlayan, disiplinler arası bir hizmet sürecidir. Rehabilitasyon yalnızca bir sağlık müdahalesi değil, aynı zamanda bireyin yaşam kalitesini yükseltmeyi, topluma aktif katılımını sağlamayı ve bağımsız yaşam becerilerini artırmayı amaçlayan bütüncül bir yaklaşımdır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2011), rehabilitasyonu, “bireyin sağlık durumundan etkilenen işlevsellik ve yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen müdahalelerin tümü” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, yalnızca fiziksel yeti kayıplarına değil, bireyin çevresiyle olan etkileşimine, toplumsal katılımına ve psikososyal gereksinimlerine de odaklanan bütüncül bir anlayışı içermektedir. Günümüzde rehabilitasyon süreci, bireyin mevcut potansiyelini en üst düzeyde kullanmasına olanak sağlayan, bireyselleştirilmiş hedeflerle planlanan ve iş birliği temelli yürütülen çok yönlü bir yapı kazanmıştır.

Rehabilitasyonun tarihsel süreci, savaşlar, kazalar, hastalıklar ya da doğuştan gelen farklılıklar nedeniyle bireylerin desteklenmesine duyulan ihtiyaçla şekillenmiştir. Özellikle I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında büyük ölçekte bedensel yetersizliklerle karşı karşıya kalan bireylerin topluma yeniden kazandırılması gerekliliği, rehabilitasyon hizmetlerinin kurumsallaşmasına ve disiplinler arası bir alan haline gelmesine zemin hazırlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, başta ABD ve Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülkede fiziksel engelli bireylerin sosyal yaşama katılımını sağlamak amacıyla geliştirilen uygulamalar, günümüzdeki modern rehabilitasyon anlayışının temelini oluşturmuştur (Ayyıldız, 2019).

Türkiye’de rehabilitasyon hizmetlerinin gelişimi, toplumsal farkındalık ve yasal düzenlemelerle birlikte ilerlemiştir. 1960’lı yıllardan itibaren özel eğitim ve rehabilitasyon alanında çeşitli kurumlar faaliyet göstermeye başlamış, bu hizmetler zamanla daha sistematik bir yapıya kavuşturulmuştur. 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu*, özel eğitim hizmetlerine yönelik yasal düzenlemelerin temelini oluşturmuş; 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı *Engelliler Hakkında Kanun* ile ise engelli bireylerin eğitim, sağlık, ulaşım ve istihdam hakları daha kapsamlı şekilde güvence altına alınmıştır.

(MEB, 2019). Bu yasal düzenlemelerle birlikte, rehabilitasyon kavramı yalnızca sağlık alanıyla sınırlı kalmamış, eğitim ve sosyal hizmet boyutlarını da içine alan geniş bir hizmet yelpazesine dönüşmüştür.

Rehabilitasyon süreci, multidisipliner bir ekip çalışması gerektirir. Bu ekipte; özel eğitim öğretmenleri, fizyoterapistler, psikologlar, ergoterapistler, dil ve konuşma terapistleri, sosyal hizmet uzmanları, rehberlik uzmanları ve aile bireyleri yer alır. Her bir uzmanın katkısı, bireyin farklı gelişim alanlarını desteklemek üzere bütüncül bir biçimde yapılandırılır. Özellikle özel eğitim alanında, rehabilitasyon yalnızca bireyin gelişimsel eksikliklerini gidermeyi değil; aynı zamanda bağımsız yaşam, iletişim, öz bakım ve toplumsal katılım becerilerini geliştirmeyi hedefleyen uzun soluklu bir süreci kapsar (Özdemir & Kaya, 2020). Bu süreçte bireyin bireysel farklılıkları, öğrenme ihtiyaçları ve çevresel koşulları dikkate alınarak kişiye özgü eğitim planları hazırlanır.

Rehabilitasyon sürecinde yalnızca profesyonel müdahaleler değil, aynı zamanda bireyin sosyal çevresi ve ailesi de sürece aktif biçimde dahil edilmelidir. Ailelerin sürece katılımı, hem çocuğun gelişiminde hem de eğitim ortamındaki iş birliğinde temel bir rol oynar. Araştırmalar, ailelerin rehabilitasyon sürecine düzenli ve bilinçli katılımının, bireyin gelişimini olumlu yönde etkilediğini ve öğrenmenin kalıcılığını artırdığını göstermektedir. Ailelerin sürece dahil edilmesi, eğitim hedeflerinin ev ortamında da desteklenmesini sağlar; öğretmen-aile iş birliğini güçlendirir ve sürecin verimliliğini artırır (Yıldırım, 2021). Bu nedenle, rehabilitasyon yalnızca profesyonellerin uyguladığı bir müdahale süreci değil; bireyin yaşamını çevreleyen tüm faktörleri kapsayan, dinamik ve iş birlikçi bir destek sistemi olarak ele alınmalıdır.

Rehabilitasyonun Eğitsel Süreçteki İşleyişi

Rehabilitasyonun eğitsel boyutu, yalnızca bireyin eksikliklerini gidermekle sınırlı olmayan; aynı zamanda bireyin bilişsel, sosyal, duygusal ve akademik gelişimini destekleyen, sistemli ve bireyselleştirilmiş bir eğitim sürecini kapsamaktadır (Kargın, 2004). Bu süreç, bireyin mevcut öğrenme potansiyelini en üst düzeyde kullanmasını sağlamak, öğrenmeyi kolaylaştırmak, bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek ve toplumsal katılımını desteklemek amacıyla yapılandırılır (Özyürek, 2011). Özellikle özel gereksinimli bireyler için eğitsel rehabilitasyon, bireysel farklılıkları ve özel ihtiyaçları dikkate alarak sürdürülen, bireye özgü eğitim programlarının uygulandığı bir çerçeve sunar.

Eğitsel rehabilitasyon süreci, genellikle şu aşamalardan oluşur:

Bireysel Değerlendirme ve Tanılama

Sürecin ilk aşamasında, bireyin gelişimsel, akademik ve davranışsal özelliklerinin çok yönlü biçimde değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirme; standart testler, gözlem, gelişim tarama araçları ve öğretmen-aile görüşmeleri gibi yöntemlerle gerçekleştirilir (Ataman, 2009). Elde edilen veriler doğrultusunda bireyin güçlü ve desteklenmesi gereken yönleri belirlenir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Hazırlama

Tanılama süreci sonrasında bireyin ihtiyaçlarına uygun olarak geliştirilen Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP), eğitsel müdahalenin temelini oluşturur. BEP’te kısa ve uzun vadeli hedefler belirlenir; öğretim yöntemleri, değerlendirme araçları ve aile iş birliği gibi unsurlar tanımlanır (MEB, 2018).

Eğitsel Müdahale ve Uygulama

Hazırlanan BEP doğrultusunda özel eğitim öğretmenleri, fizyoterapistler, dil ve konuşma terapistleri gibi uzmanlar iş birliği içinde çalışarak bireyin gelişimini destekleyen eğitsel uygulamaları başlatır (Yıkılmış, 2006). Uygulama sürecinde bire bir öğretim, görsel destekler, çoklu duyu yaklaşımı ve yapılandırılmış öğretim teknikleri gibi özel eğitim yöntemlerinden yararlanılır.

Aile Katılımı ve Destek Süreci

Rehabilitasyon sürecinde ailelerin aktif katılımı, eğitsel hedeflerin tutarlılığı ve öğrenmenin sürekliliği açısından oldukça önemlidir. Ailelerin, ev ortamında da eğitim hedeflerini desteklemesi sürecin etkililiğini artırır (Sargın, 2010). Ayrıca ailelerle düzenli iletişim kurulması, gelişimin takibi ve problem çözme süreçlerinde önemli katkı sağlar.

İzleme ve Değerlendirme

Eğitsel uygulamaların etkililiği periyodik olarak değerlendirilir. Bireyin gelişim düzeyi gözden geçirilerek BEP güncellenir. Bu süreç, sürekli geri bildirim ve yeniden planlama esasına dayanır (Kırcaali-İftar, 1998).

Eğitsel rehabilitasyon, yalnızca akademik bilgi aktarımına değil; bireyin sosyal hayata katılımına, iletişim becerilerine ve bağımsız yaşam yeterliliklerine de odaklanır. Bu yönüyle rehabilitasyon, bireyin bütüncül gelişimini hedefleyen, disiplinler arası ve sürdürülebilir bir destek süreci olarak eğitim sisteminde önemli bir yer tutar.

Aile Kavramı ve Tanımı

Aile, bireylerin toplumsal yaşantılarında temel bir yapı taşıdır ve hem biyolojik hem de sosyal bağlarla oluşan bir birimdir. İlk sosyal etkileşimlerin ve öğrenme deneyimlerinin yaşandığı aile, bireylerin duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyen güvenli bir ortam sunar. Aile kavramı, kültürel ve toplumsal farklılıklara göre değişse de genel olarak bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayan, sosyal normları aktaran ve psikolojik destek sağlayan bir sistem olarak tanımlanır (Yıldırım, 2019). Ailenin temel işlevlerinden biri, bireylerin toplumsal normlara uygun şekilde yetişmelerini sağlamak ve onların eğitimine katkıda bulunmaktır. Aile içindeki etkileşimler, çocukların karakter gelişimi, sosyal becerileri ve kişilik oluşumu üzerinde doğrudan etki yapar (Erdoğan, 2018). Çocuklara temel değerlerin aktarılması, kendine güven, sorumluluk bilinci ve empati gibi duygusal becerilerin kazandırılması, ailenin eğitsel işlevlerinin bir parçasıdır.

Eğitim sürecinde aile, çocukların akademik başarılarını ve öğrenme motivasyonlarını etkileyen önemli bir rol üstlenir. Evde düzenli bir öğrenme ortamı oluşturulması ve olumlu geri bildirimlerin sağlanması, çocukların öğrenme süreçlerini destekler (Çelik & Yılmaz, 2020). Ayrıca, ailenin eğitime aktif katılımı, çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkileyerek bireylerin genel uyum ve başarılarını artırır (Sarı, 2017).

Aile, bireylerin eğitsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinin temel taşıdır. Özellikle çocukların eğitim süreçlerindeki destekleyici rolü hem bireysel başarılarına hem de toplumsal yapıya olumlu katkılar sağlamaktadır.

Eğitim Kavramı ve Tanımı

Eğitim, bireylerin bilgi, beceri, değer ve tutumlarını kazanmasını amaçlayan sistematik bir süreçtir. Bireylerin hem kişisel hem de toplumsal düzeyde gelişimini destekleyen eğitim, onları toplumun uyumlu bireyleri olarak yetiştirmeyi hedefler (Çelik & Yılmaz, 2020). Eğitim süreci, yalnızca akademik bilgilerin kazanıldığı bir süreç değil, aynı zamanda bireylerin sosyal ve duygusal beceriler kazandığı bir dönemdir.

Formal eğitim, okul ortamında verilen eğitimle sınırlı olup belirli bir müfredat ve öğretim yöntemleri içerir. Bu süreç, bireylerin akademik bilgi ve becerilerini geliştirmeyi hedefler ve genellikle öğretmenler tarafından yönlendirilir. Informal eğitim ise, aile, arkadaşlar ve sosyal çevre aracılığıyla edinilen bilgi ve becerileri kapsar. Bu tür eğitim, bireylerin günlük yaşam becerilerini kazanmalarını ve toplumsal ilişkilerini güçlendirmelerini destekler (Koçak & Şen, 2021).

Eğitimin etkinliği, yalnızca formal eğitimle değil, aynı zamanda informal eğitimle de doğrudan ilişkilidir. Ailelerin eğitim sürecine katkıda bulunması, çocukların akademik başarılarını ve genel gelişimlerini desteklemede önemli bir rol oynar. Ailelerin çocuklarına evde sağladığı destek, onların öğrenme motivasyonlarını artırabilir ve eğitim sürecini daha etkili hale getirebilir (Güven & Aslan, 2020). Bu destek, çocukların bireysel öğrenme stillerine uygun olarak sağlanmalıdır, böylece çocuklar en iyi şekilde gelişebilir ve öğrenebilir (Koçak & Şen, 2021).

Aile ve Eğitimin Bağlantısı

Aile ve eğitim arasındaki ilişki, bireylerin hayat boyu süren öğrenme ve gelişim süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Aile, çocukların ilk öğrenme ortamını sunarak onların zihinsel, duygusal ve sosyal temellerini oluşturur. Bu bağlamda, ailelerin çocuklarının eğitimine sağladığı destek, yalnızca akademik başarıları değil, aynı zamanda özgüven, sosyal beceriler ve duygusal dayanıklılık gibi kişisel gelişim alanlarını da doğrudan etkiler. Eğitim sürecinde ailelerin aktif katılımı, çocukların öğrenme motivasyonlarını artırarak onları daha başarılı ve uyumlu bireyler haline getirebilir. Ailelerin sunduğu destekleyici öğrenme ortamı, çocukların yalnızca bilgiye erişimlerini kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda onlara bağımsız düşünme ve problem çözme gibi beceriler kazandırır. Bu durum, çocukların uzun vadeli eğitim ve kariyer hedeflerine ulaşmalarını da olumlu yönde etkiler.

Bu bağlamda, Epstein'in (1995) geliştirdiği aile katılımı modeli, ailelerin eğitim sürecine katılımının önemini vurgulamaktadır (Epstein, 1995). Model, ailelerin çocuklarının eğitimine çeşitli yollarla aktif şekilde dahil olmalarının, çocukların öğrenme süreçlerini desteklemede nasıl bir rol oynadığını kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Epstein'in yaklaşımı, aile katılımının yalnızca bireysel başarıyı değil, aynı zamanda eğitimde toplumsal faydayı da artırabileceğini savunmaktadır.

Epstein'in Aile Katılımı Modeli

Joyce Epstein, aile katılımını eğitim sürecinin önemli bir parçası olarak görür ve bu katılımın çeşitli boyutlarını sistematik bir şekilde ele alır. Epstein'in (1995) geliştirdiği model, ailelerin eğitim süreçlerine nasıl katkıda bulunabileceklerini ve bu katkıların eğitim başarısını nasıl etkilediğini açıklayan beş temel alanı içerir:

1. **Aileler ve Okul İlişkisi:** Epstein, aileler ile okullar arasındaki iletişimin güçlendirilmesi gerektiğini belirtir. Bu ilişki, öğretmenlerin ailelerle düzenli olarak iletişim kurmalarını ve ailelerin okul etkinliklerine dahil olmalarını kapsar. Aileler, çocuklarının eğitim süreci hakkında bilgi alarak, çocuklarının akademik ve sosyal gelişimlerini daha iyi destekleyebilirler.
2. **Evde Eğitim Desteği:** Epstein, ailelerin evde çocuklarının öğrenmelerini desteklemelerinin önemine vurgu yapar. Bu, evde düzenli çalışma saatleri oluşturmak, eğitim materyallerine erişim sağlamak ve çocuklarla birlikte öğrenme aktiviteleri yapmak gibi uygulamaları içerir. Ailelerin bu tür destekleyici faaliyetleri, çocukların öğrenme motivasyonlarını artırır ve akademik başarılarını olumlu yönde etkiler.
3. **Okul Etkinliklerine Katılım:** Epstein'in modelinde, ailelerin okul etkinliklerine aktif olarak katılmaları önemlidir. Aileler, okul toplantılarına katılarak ve okul etkinliklerinde yer alarak, çocuklarının eğitim sürecine katkıda bulunurlar. Bu katılım, öğretmenler ile aileler arasındaki iş birliğini güçlendirir ve çocukların eğitim sürecinde daha etkin bir destek sağlar.
4. **İhtiyaçları Karşılamanın Desteği:** Epstein, ailelerin çocuklarının bireysel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde eğitim süreçlerine katkıda bulunmaları gerektiğini belirtir. Bu, çocukların özel gereksinimlerine uygun eğitim stratejilerinin geliştirilmesini ve uygulanmasını içerir. Ailelerin, çocuklarının ihtiyaçlarına uygun destekler sağlayarak eğitim süreçlerini daha etkili hale getirmeleri sağlanır.

5. **Toplumsal Bağlantılar ve Kaynaklar:**Epstein'in modelinde, ailelerin eğitim sürecinde toplumsal kaynaklardan yararlanmalarının önemi de vurgulanır. Aileler, toplumsal kaynaklardan ve destek hizmetlerinden yararlanarak çocuklarının eğitim süreçlerini destekleyebilirler. Bu, ailelerin eğitim sürecine daha geniş bir perspektiften katkıda bulunmalarını sağlar.

Epstein'in modeli, ailelerin bu süreçte nasıl etkin bir rol oynayabileceklerini ve eğitim süreçlerini nasıl daha etkili hale getirebileceklerini anlamada önemli bir rehberlik sağlar.

Ailenin Eğitim Sürecine Katılımının Önemi

Aile Katılımının Eğitim Başarısına Etkisi

Ailelerin eğitim sürecine aktif katılımı, çocukların akademik başarısı üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Eğitim, yalnızca öğretmenlerin sınıfta verdikleri derslerle sınırlı değildir; ailelerin çocukların eğitim süreçlerine dahil olmaları, çocukların öğrenme motivasyonlarını ve başarılarını doğrudan etkiler.

Aileler, çocuklarının öğrenme süreçlerini destekleyen çeşitli stratejiler geliştirdiklerinde, çocuklarının okul başarısını artırabilirler. Bu stratejiler, evde sağlanan öğrenme ortamının düzenlenmesi, çocukların eğitim materyallerine erişimlerinin sağlanması ve öğrenme aktivitelerine aktif katılımı içerebilir. Örneğin, evde düzenlenen çalışma saatleri, çocukların derslerde öğrendiklerini pekiştirmelerine yardımcı olabilir. Ayrıca, ailelerin çocuklarına yönelik beklentileri ve destekleri, çocukların okul başarısını doğrudan etkiler. Çocuklar, ailelerinin eğitimle ilgili beklentilerini ve desteklerini gördüklerinde, bu beklentilere ulaşmak için daha fazla çaba gösterirler (Çelik & Yılmaz, 2020).

Sosyal ve Duygusal Gelişim Üzerindeki Etkiler

Ailelerin eğitim sürecine katılımı, çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini de destekler. Aileler, çocuklarına sağladıkları destekleyici bir öğrenme ortamıyla, çocukların kendine güvenlerini ve sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilirler.

Çocukların sosyal gelişimi, onların toplumsal hayata uyum sağlamaları ve bireyler arası ilişkilerde başarılı olmaları için kritik bir öneme sahiptir. Bu süreç, çocukların çevreleriyle sağlıklı iletişim kurma, grup içinde iş birliği yapma ve çatışmaları çözme becerilerini

geliştirmelerini sağlar. Sosyal becerilerin kazanımında ailenin rolü büyüktür; çocuklar, ilk sosyal deneyimlerini aile ortamında yaşar ve bu ortamda edindikleri davranış kalıplarını ileriki yaşamlarına taşır. Aile içindeki sevgi dolu iletişim ve rehberlik, çocukların özgüvenlerini artırarak sosyal ortamlarda daha aktif ve uyumlu bireyler olmalarına olanak tanır. Araştırmalar, aile desteğiyle gelişen sosyal becerilerin, çocukların yalnızlık hissini azalttığını ve duygusal dayanıklılıklarını güçlendirdiğini ortaya koymaktadır (Güven & Aslan, 2020; Karaca & Gök, 2017). Bu durum, yalnızca bireysel başarıya değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve dayanışmaya da katkı sağlamaktadır.

Ailelerin çocuklarına yönelik pozitif geri bildirimleri ve duygusal destekleri, çocukların stresle başa çıkma yeteneklerini artırır ve duygusal dayanıklılıklarını güçlendirir (Güven & Aslan, 2020). Çocukların duygusal gelişimi, akademik başarıları kadar önemlidir. Ailelerin çocuklarına sağladığı duygusal destek, çocukların okul ortamında karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur ve sosyal ilişkilerde daha başarılı olmalarını sağlar. Aileler, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılayarak, onların kendilerini güvende hissetmelerini sağlar ve bu güven duygusu, çocukların eğitim süreçlerinde daha başarılı olmalarına katkıda bulunur (Karaca & Gök, 2017).

Aile-Öğretmen İş birliği ve Eğitim Kalitesi

Ailelerin eğitim sürecine aktif katılımı, öğretmenlerle etkili bir iş birliği kurarak çocukların öğrenme deneyimini ve genel eğitim kalitesini olumlu yönde etkiler. Araştırmalar, aile-öğretmen iş birliğinin çocukların akademik başarıları ve sosyal gelişimi üzerinde önemli bir etki yarattığını ortaya koymaktadır (Sheldon & Epstein, 2005). Özellikle, aileler ve öğretmenler arasındaki düzenli iletişim, çocukların bireysel ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasını ve bu ihtiyaçlara uygun eğitim stratejilerinin geliştirilmesini mümkün kılar. Böyle bir yaklaşım, yalnızca eğitim süreçlerinde karşılaşılan sorunların çözümünü değil, aynı zamanda uzun vadeli hedeflere ulaşmayı da destekler. Ailelerin öğretmenlerle iş birliği içinde olması, çocukların öğrenme süreçlerine daha aktif katılmalarını sağlar ve bu da hem akademik hem de sosyal gelişimlerini destekler. Düzenli iletişim, öğretmenlerin öğrencilerin durumlarını daha yakından takip etmelerine olanak tanırken, ailelerin eğitim sürecine daha bilinçli bir şekilde dahil olmalarına yardımcı olur (Arıkan, 2016). Ayrıca, bu tür bir iş birliği çocukların duygusal dayanıklılıklarını güçlendirir ve eğitim süreçlerinde karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmelerine katkı sağlar. Eğitimde aile ve öğretmen arasındaki bu güçlü bağ, genel eğitim

kalitesini yükseltirken, çocukların potansiyellerini en iyi şekilde gerçekleştirmelerine olanak tanır.

Ailenin Eğitim Sürecindeki Görevleri

Aileler, çocuklarının eğitim süreçlerinde kritik bir rol oynar. Bu rol, sadece akademik destek sağlamakla sınırlı kalmaz; aynı zamanda çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerini de kapsar.

Eğitim Sürecine Destek Sağlama

Ders Çalışma Alışkanlıkları ve Ödev Yardımı: Aileler, çocuklarının düzenli ders çalışma alışkanlıkları kazanmalarını sağlamak için çeşitli stratejiler uygularlar. Bu stratejiler, bir çalışma rutini oluşturmayı ve düzenli ödev yapma alışkanlıklarını desteklemeyi içerir. Yapılan araştırmalarda, aile desteğinin çocukların akademik başarısını artırdığı ve öğrenme motivasyonlarını yükselttiği bulunmuştur (Yavuzer, 2010). Özellikle, ailelerin çocuklarına ödev yapma konusunda rehberlik etmesi, çocukların görev bilincini artırır ve bu sayede akademik performansları olumlu yönde etkilenir (Büyükkaragöz, 2016).

Eğitim Materyalleri: Eğitim materyallerinin düzenli ve erişilebilir olması, çocukların öğrenme süreçlerini büyük ölçüde destekler. Ailelerin çocuklarına gerekli eğitim materyallerini sağlamaları, onların akademik başarılarını olumlu yönde etkiler. Eğitim materyalleri, kitaplar, defterler ve çeşitli öğrenme araçlarını içerebilir. Bu materyallerin uygun bir şekilde temin edilmesi, çocukların ders çalışırken karşılaşılabilecekleri engelleri azaltır ve öğrenme süreçlerini kolaylaştırır (Akar, 2018).

Öğrenme Ortamını Düzenleme

Sakin Bir Çalışma Alanı: Evde çocuklar için özel olarak düzenlenmiş sessiz ve dikkat dağıtıcı unsurlardan uzak bir çalışma alanı sağlamak, çocukların akademik başarılarını doğrudan etkiler. Bu çalışma alanının iyi aydınlatılmış, konforlu ve düzenli olması, çocukların ders çalışmalarında daha verimli olmalarını sağlar (Kaya, 2013). Araştırmalar, uygun bir çalışma ortamının çocukların dikkat seviyelerini artırdığını ve öğrenme süreçlerine olumlu katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Düzen ve Organizasyon: Çocukların çalışma alanlarının düzenli ve organize tutulması, onların odaklanmalarını ve verimli çalışmalarını destekler. Düzenli bir çalışma alanı, eğitim materyallerinin kolayca bulunabilmesini ve çocukların bu materyalleri etkili bir şekilde kullanabilmesini sağlar. Ayrıca, çalışma alanının temiz ve düzenli tutulması, çocukların zihinsel olarak da daha organize olmalarını sağlar (Güngör, 2011).

Evde Destekleyici Aktiviteler: Aileler, çocukların öğrenme süreçlerini desteklemek için evde çeşitli eğitici aktiviteler düzenleyebilirler. Bu aktiviteler arasında eğitim oyunları, bulmacalar ve interaktif öğrenme materyalleri bulunabilir. Bu tür destekleyici aktiviteler, çocukların öğrenme motivasyonlarını artırır ve onların öğrenme süreçlerine daha aktif katılımlarını sağlar (Özdemir, 2014).

Okul ve Öğretmenlerle İş Birliği Yapma

İletişim Kurma ve Toplantılara Katılma: Ailelerin öğretmenlerle düzenli olarak iletişim kurmaları, çocuklarının akademik durumları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar. Eğitim sürecinde aile-öğretmen iş birliği, çocukların hem akademik hem de sosyal gelişimlerini destekler (Kara, 2015). Ayrıca, okul toplantılarına katılmak ve öğretmenlerle yüz yüze görüşmeler yapmak, ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerine aktif olarak katkıda bulunmalarını sağlar (Koç, 2017).

Geri Bildirim Verme: Aileler, çocuklarının evdeki öğrenme süreçleri hakkında öğretmenlere geri bildirimde bulunarak, öğretmenlerin eğitim stratejilerini daha iyi uyarlamalarını sağlar. Bu geri bildirim, çocukların bireysel ihtiyaçlarına yönelik eğitim stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunur (Yüksel, 2012). Ayrıca, öğretmenlerle bu geri bildirimlerin paylaşılması, çocukların eğitim sürecindeki sorunların çözülmesine yardımcı olabilir.

Duygusal ve Sosyal Destek Sağlama

Motivasyon ve Duygusal Destek: Ailelerin çocuklarına sağladığı duygusal destek, onların eğitim hedeflerine ulaşmalarını ve öğrenme süreçlerine olan bağlılıklarını artırır. Aileler, çocuklarının başarılarını ödüllendirerek ve onları cesaretlendirerek, öğrenme motivasyonlarını artırabilirler. Duygusal destek, çocukların eğitim süreçlerinde karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma olmalarını kolaylaştırır (Demirtaş, 2018).

Sosyal Beceriler ve Sosyal Etkinlikler: Aileler, çocuklarının sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için çeşitli sosyal etkinliklerde bulunmalarını teşvik ederler. Bu etkinlikler, çocukların sosyal ilişkilerini güçlendirir ve sosyal becerilerini artırır. Sosyal becerilerin geliştirilmesi, çocukların toplum içindeki uyumlarını artırır ve sosyal gelişimlerini destekler (Aydın, 2016).

Değer ve Davranış Modelleri Sunma

Örnek Olma ve Davranış Kuralları: Ailelerin eğitim ve öğrenme ile ilgili olumlu tutumlar sergilemeleri, çocuklarının eğitim süreçlerine olan yaklaşımlarını etkiler. Kendi öğrenme süreçlerinde sergiledikleri olumlu davranışlar, çocuklarına rol model olur. Bu, çocukların eğitimle ilgili tutumlarını ve davranışlarını olumlu yönde etkiler (Yalçın, 2019).

Kişisel Değerler: Aileler, çocuklara eğitim ve öğrenmenin önemini anlatarak bu süreçlerin değerini vurgularlar. Eğitimin değerini vurgulamak, çocukların eğitim süreçlerine olan bağlılıklarını artırır ve öğrenme motivasyonlarını güçlendirir (Şahin, 2014).

Özel Eğitim Süreçlerinde Destek Sağlama

Bireyselleştirilmiş Eğitim Program (BEP): Ailelerin, çocuklarının bireysel eğitim planlarını desteklemeleri ve uygulamalarına katkıda bulunmaları, özel eğitim süreçlerini daha etkili hale getirir. Bireysel eğitim planları, çocukların özel gereksinimlerine yönelik uyarlanmış eğitim stratejileri sunar ve bu süreçlerde ailelerin rolü büyüktür (Köksal, 2015).

Özel Gereksinimler ve Kaynak Sağlama: Aileler, çocuklarının özel gereksinimlerini anlamak ve bu gereksinimlere uygun destekler sağlamak için öğretmenlerle iş birliği yaparlar. Ayrıca, gerekli kaynakları temin ederek çocuklarının eğitim süreçlerini desteklerler (Sönmez, 2013).

Eğitim Politikaları ve Programlarına Katılım

Eğitim Politikaları ve Katılım: Aileler, eğitim politikaları ve programlarına katılarak çocuklarının eğitimine katkıda bulunabilirler. Eğitim politikalarının etkilerini değerlendirip geri bildirimde bulunabilirler. Bu katılım, eğitim politikalarının geliştirilmesine ve çocukların eğitim ihtiyaçlarına daha iyi cevap verilmesine yardımcı olabilir (Kara, 2017).

Özel Gereksinimli Bireylerin Tanımı

Özel gereksinimli bireyler, doğuştan ya da sonradan ortaya çıkan zihinsel, fiziksel, duygusal veya gelişimsel farklılıklara sahip olup, bu nedenle günlük yaşamda veya eğitimde ek destek ve uyarlamalara ihtiyaç duyan kişilerdir (MEB, 2018; Avcıoğlu, 2020; Şahin ve Aksoy, 2019). Bu bireyler, standart gelişim gösteren akranlarına kıyasla belirli alanlarda yetersizlik yaşayabilir. Söz konusu yetersizlikler, bireyin öğrenme, sosyal etkileşim, iletişim ve bağımsız yaşam becerilerinde güçlük çekmesine yol açabilir.

Özel gereksinimler; zihinsel yetersizliği öğrenme güçlükleri, otizm spektrum bozukluğu, işitme ve görme yetersizliğidikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) gibi geniş bir yelpazeyi kapsar. Bu bireyler, topluma tam anlamıyla katılabilmeleri ve potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için özel eğitim, rehabilitasyon ve diğer destek hizmetlerine ihtiyaç duyarlar. Türkiye'deki hukuki düzenlemelere göre, özel gereksinimli bireyler, 5378 sayılı Engelliler Kanunu ile koruma altına alınmış olup, eğitim ve topluma entegrasyon süreçleri özel yasal haklarla güvence altına alınmıştır. Bu bireylerin fiziksel, zihinsel veya sosyal yeteneklerinde kayıp ya da bozulma olması, onların özel gereksinimli birey olarak kabul edilmesini sağlar (Yıldırım, 2020).

Özel Eğitimin Tanımı

Özel eğitim, bireylerin fiziksel, zihinsel, duygusal veya gelişimsel farklılıklarına dayalı olarak eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik planlı ve sistematik bir süreçtir. Bu süreç, bireylerin öğrenme potansiyellerinin en üst düzeye çıkarılmasını, bağımsız yaşam becerilerinin geliştirilmesini ve toplumsal katılımlarının artırılmasını hedefler. MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018)'ye göre, özel eğitim, bireyin bireysel yeterlilikleri doğrultusunda en uygun eğitim ortamlarında sürdürülen eğitim hizmetlerini kapsar. Bu bağlamda, bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP), özel eğitim uygulamalarının temelini oluşturmaktadır. BEP, bireylerin gelişim düzeyleri, öğrenme stilleri ve özel gereksinimleri göz önünde bulundurularak hazırlanır. Süreç, öğretmenler, aileler ve uzmanların ortak çalışmasıyla yürütülmekte ve bireyin belirlenen hedeflere ulaşmasını sağlayacak yöntemleri içermektedir (Kargın, 2004).

Özel eğitimin temel ilkeleri arasında bireysel farklılıkların tanınması, eğitim ortamlarının erişilebilir kılınması ve ailelerin eğitim sürecine aktif katılımının sağlanması yer alır. MEB (2018) yönetmeliğinde de belirtildiği gibi, özel eğitim uygulamaları bireylerin

yalnızca akademik gelişimlerini değil, sosyal ve duygusal gelişimlerini de desteklemeyi amaçlar. Bu anlayış, bireylerin topluma tam uyum sağlamaları ve bağımsız yaşam becerilerini kazanmaları için bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır (Ataman, 2009).

Özel eğitimin kapsamı aşağıdaki unsurları içermektedir:

1. **Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP):** Her bireyin eğitim gereksinimlerini ve hedeflerini belirleyen, bireysel özelliklere göre şekillendirilmiş eğitim stratejileridir. BEP, bireyin güçlü yönlerini ön plana çıkarırken, zayıf alanlarda destek sunarak hedefe ulaşmayı amaçlar (Yılmaz, 2020).
2. **Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi:** Özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına uygun eğitim ortamlarının sağlanması, erişilebilirlik ve uyarlanabilirlik ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Bu düzenlemeler, fiziksel çevre ile birlikte öğretim yöntemlerini de kapsar (Akkaya, 2019).
3. **Aile Katılımı:** Ailelerin eğitim sürecine aktif katılımı, bireyin gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır. Aileler, çocuklarının öğrenme süreçlerine dahil olduklarında, destekleyici bir ortam oluşturarak bireylerin başarılarını artırabilirler (Demirtaş, 2018).
4. **Sosyal ve Duygusal Gelişim:** Özel eğitim, yalnızca akademik becerilerin değil, aynı zamanda sosyal ve duygusal becerilerin de gelişimini hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda, sosyal etkileşim becerilerinin kazandırılması, duygusal düzenleme ve problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır (Çelik, 2021a).

Özel Eğitimin Önemi

Özel eğitim, bireylerin farklılıklarını dikkate alarak, onların eğitimsel ve gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tasarlanmış bir sistemdir. Bu sistem, özel gereksinimleri olan bireylerin akademik başarılarının yanı sıra sosyal ve duygusal gelişimlerini de desteklemeyi hedefler. Özel eğitimin önemi, aşağıdaki temel unsurlarla açıklanabilir:

Bireysel Farklılıkların Tanınması ve Desteklenmesi

Özel eğitim, bireylerin öğrenme süreçlerindeki farklılıkları tanıyarak, onlara uygun bireyselleştirilmiş eğitim programları sunar. BEP'ler, öğrencilerin güçlü yönlerini geliştirmeye yönelik hedefler belirlerken, zayıf yönlerine yönelik destekleyici stratejiler

içerir (Yılmaz, 2015). Böylece, özel gereksinimli bireylerin potansiyelleri en üst düzeye çıkarılır ve kendine güvenleri artırılır.

Toplumsal Eşitlik ve Kapsayıcılık

Özel eğitim, toplumda eşitlik ilkesinin sağlanmasına yönelik kritik bir rol oynar. Özel gereksinimli bireylerin eğitim süreçlerine dahil edilmesi, toplumsal katılımın artırılmasına ve bu bireylerin sosyal hayata aktif bir şekilde katılmasına olanak tanır (Akkaya, 2016). Kapsayıcı eğitim, bireylerin sosyal becerilerinin gelişimini desteklerken, aynı zamanda toplumun farklılıkları kabul etmesine katkıda bulunur.

Ailelerin Güçlenmesi ve Katılımı

Özel eğitim, ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerine dahil olmasını teşvik eder. Ailelerin eğitime katılımı, çocuklarının gelişimine olumlu katkılarda bulunur (Koç, 2018). Bu bağlamda, ailelere sağlanan rehberlik ve destek, onların çocuklarının ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarını sağlar. Ailelerin eğitim süreçlerine katılımı, çocukların başarılarını artırarak, ailelerin kendilerine güvenini ve toplumsal rollerini güçlendirir.

Sosyal ve Duygusal Gelişim

Özel eğitim, bireylerin sosyal ve duygusal yönlerini desteklemeye yönelik bir yaklaşım sunar. Sosyal becerilerin geliştirilmesi, duygusal düzenleme ve problem çözme yeteneklerinin kazandırılması, bireylerin toplumsal hayata katılımını artırır (Çetin & Çetin, 2019). Eğitim süreçleri, bireylerin sadece akademik değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerini güçlendirmeyi ve bağımsız yaşam becerilerini geliştirmeyi amaçlar.

Eğitimde Erişilebilirlik

Özel eğitim, eğitim ortamlarının ve materyallerinin erişilebilirliğini artırarak, her bireyin eğitim fırsatlarından faydalanmasını sağlamayı hedefler. Bu, fiziksel erişimin yanı sıra, öğrenme materyallerinin ve öğretim yöntemlerinin uyarlanması içerir (Aydin, 2020). Böylece, özel gereksinimli bireyler için eğitim olanakları eşitlenir ve toplumsal katılım güçlenir. Özel eğitim, bireylerin potansiyellerini geliştirmek, toplumsal eşitliği sağlamak ve aileleri güçlendirmek açısından kritik bir öneme sahiptir. Özel gereksinimli bireylerin eğitim süreçleri, sadece

bireylerin değil, aynı zamanda toplumun genel refahı ve gelişimi için de vazgeçilmez bir unsurdur. Bu nedenle, özel eğitim uygulamalarının güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması, her bireyin daha iyi bir geleceğe ulaşabilmesi için hayati öneme sahiptir.

Özel Eğitimde Aile Katılımının Önemi

Özel eğitim, bireylerin bireysel ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmiş eğitim programlarını içerir. Bu süreçte ailelerin rolü, çocuğun gelişiminde ve eğitim sürecinde kritik bir öneme sahiptir. Aile katılımı, yalnızca eğitimsel başarıyı artırmakla kalmaz, aynı zamanda özel gereksinimli bireylerin sosyal ve duygusal gelişimlerini de destekler. Aşağıda, özel eğitimde aile katılımının önemine dair anahtar noktalar açıklanmaktadır.

Çocukların Eğitimine Destek Sağlama

Aileler, çocuklarının eğitim süreçlerine aktif olarak katıldıklarında, onların öğrenme deneyimlerini zenginleştirebilirler. Ailelerin eğitim kurumları ile iş birliği yapması, çocukların ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasını ve karşılanmasını sağlar. Aileler, çocuklarının güçlü ve zayıf yönlerini daha iyi tanıdıklarından, öğretmenlere bu konuda değerli bilgiler sunabilirler (Özdemir, 2017).

Davranışsal ve Duygusal Destek

Özel gereksinimli bireyler, sosyal ve duygusal destek gereksinimleri olan bireylerdir. Aileler, çocuklarına güvenli bir ortam sağlayarak, onların duygusal gelişimlerini desteklerler. Eğitim sürecine ailelerin katılımı, çocukların öz güvenlerini artırır ve sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur (Bakan, 2019). Ayrıca, ailelerin katılımı, çocukların stresle başa çıkma becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunur.

Eğitsel Başarının Artması

Araştırmalar, aile katılımının çocukların akademik başarıları üzerinde olumlu bir etki yarattığını göstermektedir. Aileler, çocuklarının okul yaşamına aktif olarak katıldıklarında, çocuklarının öğrenme motivasyonunu artırabilir ve akademik hedeflerine ulaşmalarında önemli

bir rol oynarlar (Yavuz & Erkan, 2020). Eğitimdeki başarı, aile desteğiyle daha belirgin hale gelir; ailelerin çocuklarına karşı tutumları, öğrenme süreçlerini doğrudan etkiler.

Ailelerin Bilgi Edinmesi ve Güçlenmesi

Aile katılımı, ailelerin özel eğitim sistemine dair bilgi edinmelerini sağlar. Bu bilgi, ailelerin çocuklarının ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarına ve uygun destek hizmetlerine erişim sağlamalarına yardımcı olur (Gürbüz, 2021). Ayrıca, aileler eğitim süreçlerine katıldıkça, kendi rollerini daha iyi kavrayarak, çocuklarının gelişiminde aktif birer aktör olurlar.

Toplumsal Farkındalık ve Destek

Özel eğitimde aile katılımı, toplumsal farkındalığı artırma açısından da önemlidir. Aileler, özel gereksinimli bireylerin hakları ve ihtiyaçları konusunda daha fazla bilgi sahibi oldukça, toplumda bu konuda bir farkındalık yaratabilirler. Bu durum, toplumsal kabulü artırır ve özel gereksinimli bireylerin daha iyi bir yaşam standardına sahip olmalarına katkıda bulunur (Yalçın, 2018).

Özel Eğitimde Aile Katılımının Görevleri

Özel eğitim, bireylerin özel gereksinimlerini karşılamak amacıyla tasarlanmış bireyselleştirilmiş bir eğitim sürecidir. Bu süreçte ailelerin rolü, yalnızca eğitim kurumları ile iş birliği yapmakla sınırlı değildir; aileler, çocuklarının eğitimine aktif katılımları sayesinde sürecin tüm yönlerine katkıda bulunurlar. Aşağıda, özel eğitimde aile katılımının başlıca görevleri detaylı bir şekilde açıklanmaktadır:

Bilgi Edinme ve Eğitim: Ailelerin, çocuklarının özel gereksinimleri ve eğitim süreçleri hakkında bilgi sahibi olmaları son derece önemlidir. Bu bağlamda, ailelerin özel eğitim sistemine dair sürekli bir bilgi edinme çabasında olmaları gerekmektedir. Özel eğitimle ilgili seminerlere, atölyelere ve toplantılara katılım, ailelerin bilgi düzeylerini artırır ve çocuklarının eğitimine daha etkili bir şekilde katkıda bulunmalarına yardımcı olur. Ayrıca, ailelerin eğitim materyalleri, kaynaklar ve hizmetler hakkında bilgi sahibi olmaları, çocuklarına sağlıklı bir eğitim ortamı sunmalarını sağlar (Akman, 2020).

İletişim ve İş birliği: Aileler, öğretmenler ve eğitim profesyonelleri ile sürekli ve açık bir iletişim kurmalıdır. Bu iletişim, çocuklarının eğitimine dair ortak hedefler belirlemeyi ve

stratejiler geliştirmeyi kolaylaştırır. Eğitim sũreci boyunca dũzenli gũrũřmeler yapmak, ailelerin ȳđretmenlerle bilgi alışverişinde bulunmalarına ve çocuklarının gelişimi hakkında gũncel bilgi edinmelerine olanak tanır. Bu tũr iş birlikleri, çocukların ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasına ve eğitim planlarının buna gũre dũzenlenmesine yardımcı olur (Koç, 2018).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Hazırlanması: Aileler, çocuklarının bireyselleştirilmiş eğitim planlarının hazırlanmasında kritik bir rol oynamalıdır. BEP, her çocuğun ihtiyaçlarına ve potansiyeline uygun olarak hazırlanan bir plandır. Ailelerin, çocuklarının gũlũ ve zayıf yȳnlerini belirtmesi, ȳđretmenlerin uygun eğitim hedefleri belirlemesine yardımcı olur. Ailelerin katılımı, BEP'in uygulanabilirliğini artırır ve eğitim sũrecinin daha etkili hale gelmesini sağlar. Bu sũrete ailelerin, ȳđretmenlerle iş birliği yaparak dũzenli olarak BEP'i gȳzden geçirmeleri ve gũncellemeleri de ȳnemlidir (Yılmaz, 2015).

Destekleyici Ortam Sağlama: Aileler, çocuklarının ȳđrenme sũrelerini destekleyen bir ortam yaratmalıdır. Evde yapılacak etkinlikler, ȳđrenme materyalleri ve destekleyici uygulamalar, çocuğun gelişimini olumlu yȳnde etkiler. Ailelerin, çocuklarıyla birlikte zaman geçirmesi ve onlarla çeşitli aktivitelerde bulunması, ȳđrenmeyi teşvik eder. ȳrneđin, ailelerin çocuklarıyla birlikte kitap okumaları, oyun oynamaları veya sanat etkinliklerine katılmaları, çocukların ȳđrenme sũrelerine katkıda bulunur (ȳzdemir, 2019).

Davranışsal Destek ve İzleme: Aileler, çocuklarının davranışlarını gȳzlemleyerek, olumlu davranışları pekiştirmeli ve olumsuz davranışları yȳnetmelidir. Davranış yȳnetimi stratejileri geliştirerek, çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olurlar. Ayrıca, ailelerin çocuklarının gelişimlerini izleyerek, ȳđretmenlere geri bildirimde bulunmaları, eğitim sũrecinin daha etkili olmasını sağlar. Ailelerin çocuklarının davranışlarını takip etmesi, ȳđretmenlerin eğitim planlarını ve yȳntemlerini daha iyi ayarlamasına katkıda bulunur (Bakan, 2021).

Sosyal ve Duygusal Destek Sağlama: Aileler, çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine katkıda bulunmalıdır. Ȇzel gereksinimli bireyler, duygusal ve sosyal desteğe ihtiyaç duyan bireylerdir. Ailelerin, ocukların kendine gũvenlerini artırmaları, sosyal becerilerini geliştirmeleri ve duygusal sorunları yȳnetmelerine yardımcı olmaları gerekmektedir. Ailelerin destekleyici bir tutum sergilemesi, çocukların sosyal ortamlarda daha başarılı olmalarını sağlar. Ayrıca, ailelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde sevgi ve şefkat gȳstermeleri, çocukların duygusal sağlığını olumlu yȳnde etkiler (etin, 2020).

Toplumsal Farkındalık Yaratma: Aileler, özel gereksinimli bireylerin hakları ve ihtiyaçları konusunda toplumsal farkındalığı artırmak için aktif olarak çalışmalıdır. Toplumda bu bireylerin kabulü ve desteklenmesi için kampanyalar düzenlemek, ailelerin sorumlulukları arasında yer alır. Ailelerin, toplumda özel gereksinimli bireylerin karşılaştığı zorlukları dile getirmeleri, toplumsal değişime katkı sağlar. Bu bağlamda, ailelerin kendi deneyimlerini paylaşarak toplumda daha fazla empati ve anlayış oluşturmaları önemlidir (Yalçın, 2018).

Özel Eğitimde Ailenin Sorumlulukları

Özel eğitim süreci, bireylerin özel gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulmuş sistemli bir yaklaşımdır. Bu süreçte ailelerin rolü, yalnızca destekleyici olmakla kalmayıp, aynı zamanda eğitim sürecinin her aşamasında aktif bir katılımcı olmalarını gerektirmektedir (Akman, 2020). Aileler, çocuklarının eğitimine katılarak, onların gelişimlerine ve öğrenme süreçlerine önemli katkılarda bulunma sorumluluğuna sahiptir (Yılmaz, 2015). Aşağıda, özel eğitimde ailenin üstlenmesi gereken sorumluluklar detaylandırılmıştır:

Eğitim Sürecine Aktif Katılım

Ailelerin, çocuklarının eğitim süreçlerine aktif olarak katılması, eğitim sürecinin başarısını artırmaktadır. Aileler, öğretmenlerle düzenli iletişim kurmalı, eğitim toplantılarına katılmalı ve çocuklarının BEP'lerini gözden geçirmelidir. Eğitim sürecinin her aşamasında ailelerin katılımı, çocukların gelişim hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştırır (Bakan, 2021). Aileler, öğretmenlerin önerilerini dikkate alarak, evde destekleyici aktiviteler düzenlemelidir. Bu, çocukların öğrenme deneyimlerini pekiştirerek, okuldaki başarılarını artırır.

Bilgi ve Farkındalık

Ailelerin, çocuklarının özel gereksinimleri hakkında bilgi sahibi olmaları kritik bir öneme sahiptir (Yılmaz, 2015). Aileler, özel eğitimle ilgili kaynakları araştırmalı, seminerlere katılmalı ve eğitimler alarak bilgi düzeylerini artırmalıdır. Bu farkındalık, ailelerin çocuklarının ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarını ve uygun destek sağlamalarını mümkün kılar. Aileler, çocuklarının ihtiyaçlarına yönelik en iyi yöntemleri öğrenerek, evde uygulanabilir stratejiler geliştirmelidir.

Destekleyici Bir Ortam Oluşturma

Aileler, çocuklarının öğrenme süreçlerini destekleyen bir ev ortamı yaratmalıdır (Akman, 2020). Bu, düzenli bir öğrenme programı oluşturmayı, eğitim materyallerine erişimi sağlamayı ve evde öğrenme aktiviteleri düzenlemeyi kapsar. Evde pozitif bir öğrenme atmosferi oluşturarak, çocuklarının ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerine olanak tanınmalıdır. Aileler, çocuklarıyla birlikte eğitim oyunları ve etkinlikleri düzenleyerek, öğrenmeyi teşvik ederken aynı zamanda aile bağlarını da güçlendirir.

Davranış Yönetimi ve İzleme

Ailelerin, çocuklarının davranışlarını gözlemlemesi ve olumlu davranışları pekiştirmesi gerekmektedir (Bakan, 2021). Davranış yönetimi stratejileri geliştirmek, çocukların sosyal becerilerini artırmalarına yardımcı olur. Aileler, çocuklarının gelişimlerini izlemeli, öğretmenlere düzenli geri bildirimde bulunmalı ve gerektiğinde öğretmenlerle iş birliği yaparak sorunları çözmelidir. Davranış yönetimi konusunda bilgi sahibi olmak, ailelerin etkili stratejiler geliştirmelerini sağlar.

Toplumsal Katılım

Aileler, çocuklarının eğitime katkıda bulunmanın yanı sıra, toplumsal düzeyde de aktif olmalıdır (Çetin, 2020). Toplumda özel gereksinimli bireylerin hakları ve ihtiyaçları konusunda farkındalık yaratmak, ailelerin sorumlulukları arasındadır. Aileler, kendi deneyimlerini paylaşarak, toplumda daha fazla empati ve anlayış oluşturmaya katkı sağlar. Bu bağlamda, ailelerin destek gruplarına katılması, deneyimlerini paylaşmaları ve diğeri ailelerle etkileşimde bulunmaları önemlidir.

Özel Eğitimde Aile Katılımını Etkileyen Faktörler

Özel eğitim, bireylerin bireysel ihtiyaçlarına göre uyarlanmış eğitim hizmetlerini içermektedir. Bu süreçte ailelerin katılımı, öğrencilerin eğitim süreçlerinin başarısı ve genel gelişimleri açısından kritik bir öneme sahiptir. Aile katılımının artırılması, özel gereksinimli bireylerin daha sağlıklı bir eğitim deneyimi yaşamalarını sağlayabilir. Ancak, ailelerin bu katılımlarını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır.

İşte bu faktörler:

Bilgi Düzeyi

Ailelerin çocuklarının özel gereksinimleri hakkında sahip olduğu bilgi, katılım düzeylerini doğrudan etkileyen bir faktördür. İhtiyaçlarını, ailelerin çocuklarının ihtiyaçlarını anlamalarını ve eğitim süreçlerine etkin bir şekilde katılmalarını engelleyebilir. Eğitim kurumlarının ailelere yönelik düzenleyeceği bilgilendirme seminerleri ve eğitim programları, ailelerin bilinçlenmesini sağlarken, çocuklarının gelişimlerini desteklemelerine olanak tanır (Bakan, 2021). Bilgi düzeyinin artırılması, ailelerin eğitim süreçlerinde daha aktif roller üstlenmelerine yardımcı olacaktır.

İletişim ve İş birliği

Etkili iletişim, aile katılımının en önemli bileşenlerinden biridir. Öğretmenler ile aileler arasında açık ve sürekli bir iletişim ağı kurulması, ailelerin çocuklarının eğitim süreçlerine daha fazla dahil olmalarını teşvik eder. Eğitimcilerin ailelerle düzenli iletişim kurmaları, ailelerin çocuklarının gelişimlerini takip etmelerini ve desteklemelerini kolaylaştırır (Yıldırım & Ertürk, 2019). Ayrıca, iş birliği ortamının sağlanması, ailelerin eğitim süreçlerinde kendilerini değerli hissetmelerini sağlar. Öğretmenlerin empatik bir yaklaşım benimsemesi, ailelerin katılım düzeylerini artırmada etkili bir strateji olacaktır.

Zaman ve Maddi Kaynaklar

Ailelerin zaman yönetimi ve maddi kaynakları, katılımlarını etkileyen önemli bir diğer faktördür. Çoğu zaman, çalışan aileler, çocuklarının eğitim süreçlerine katılımda zorluk yaşayabilirler. Eğitim kurumlarının, ailelerin katılımlarını teşvik edecek esnek programlar sunması önemlidir (Diken, 2020). Ayrıca, ailelerin maddi kaynaklarının yetersiz olması, çocuklarının özel eğitim hizmetlerine erişimini zorlaştırabilir. Bu durum, ailelerin katılım düzeylerini doğrudan etkileyen bir faktördür.

Sosyal Destek

Ailelerin sosyal çevreleri, katılım düzeylerini etkileyen bir başka önemli unsurdur. Destekleyici bir sosyal ağ, ailelerin eğitim süreçlerine katılımlarını artırabilir. Ailelerin birbirleriyle etkileşimi, bilgi paylaşımını teşvik eder ve kaygılarını azaltır (Koçak, 2018). Destek grupları ve yerel topluluklar aracılığıyla sağlanan sosyal destek, ailelerin motivasyonunu artırır ve özel eğitim sistemine olan güvenlerini pekiştirir. Benzer deneyimlere

sahip ailelerin oluşturduğu destek grupları, ailelerin kendilerini yalnız hissetmelerini önleyebilir ve eğitim süreçlerine daha etkin katılımlarını sağlar.

Kültürel Faktörler

Kültürel değerler ve inançlar, ailelerin eğitim sistemine katılımında önemli bir rol oynamaktadır. Farklı kültürel arka planlara sahip ailelerin, özel eğitim sistemine yönelik algıları ve katılım şekilleri değişiklik gösterebilir. Bazı kültürlerde, eğitim sürecinin yalnızca okul tarafından yürütölmesi gerektiği düşüncesi yaygınken, diğerlerinde ailelerin aktif katılımı teşvik edilmektedir (Çetin, 2022). Eğitim kurumları, farklı kültürel arka planlardan gelen ailelerle etkili bir iletişim kurarak, onların özel eğitim süreçlerine katılımlarını artırabilir. Ayrıca, ailelerin kültürel değerlerini anlayarak onlara uygun destek hizmetleri sunmak da önemlidir.

Eğitim Kurumlarının Tutumu

Eğitim kurumlarının ailelere karşı tutumu, aile katılımını etkileyen önemli bir faktördür. Ailelerin eğitim süreçlerine katılımını teşvik eden, destekleyici ve hoşgörölü bir eğitim ortamı sağlamak, ailelerin katılım düzeylerini artıracaktır (Uğurlu, 2021). Eğitimcilerin ailelere yönelik tutumları, ailelerin kendilerini değerli ve önemli hissetmelerini sağlar. Bu durum, ailelerin eğitim süreçlerine daha fazla katılım göstermelerini teşvik eder. Eğitim kurumlarının aileleri aktif birer işbirlikçi olarak görmeleri, katılımlarını güçlendirecektir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada, olayların ve algıların doğal bir ortamda gerçekçi bir şekilde anlaşılmasını amaçlayan nitel araştırma yöntemini kullanılmaktadır. Nitel araştırma, bireylerin deneyimlerini derinlemesine incelemeyi hedefleyen, esnek ve katılımcı odaklı bir yaklaşımdır. Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseniyle gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması, belirli bir olayın veya durumun detaylı bir şekilde anlaşılmasını amaçlayan, niteliksel bir araştırma yöntemidir. Özellikle karmaşık toplumsal olayları anlamak için tercih edilir (Yin, 2010; Çepni, 2010). Çalışmada, öğretmenlerin özel eğitimde aile katılımıyla ilgili görüşlerini incelemek hedeflenmiştir; bu nedenle durum çalışması deseni, amaca uygun bir yöntem olarak seçilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada, özel eğitimde aile katılımına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemek amacıyla Tokat ilindeki rehabilitasyon kurumlarında görev yapan 10 öğretmenler çalışma grubuna dahil edilmiştir. Çalışma grubunu belirlerken kolaylı örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Kolaylı örneklem, araştırmacının hızlı ve pratik şekilde erişim sağlayabildiği, ulaşılması kolay katılımcılardan oluşan bir örnekleme türüdür (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2022). Olasılıksal olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan kolaylı örneklem, katılımcı seçiminde rastgelelik yerine erişim kolaylığına dayalı bir yaklaşım sergiler (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Veri toplama sürecinin hızlandırılması gerektiğinde veya belirli gruplara ulaşımın kısıtlı olduğu durumlarda tercih edilir (Creswell, 2019).

Özel eğitim alanında öğretmen değişim hızının yüksek olması nedeniyle belirli bir öğretmen grubunun erişilebilirliğini sürdürebilmek güçleşmiştir. Bu bağlamda, kolaylı örneklem yöntemi kullanılarak çalışmanın katılımcıları, araştırmacının görev yaptığı rehabilitasyon kurumunda çalışan öğretmenler arasından belirlenmiştir. Bu yöntem, katılımcılara erişimde sağladığı pratiklik ve araştırmaya hız kazandırması açısından avantajlı olmuştur.

Kolaylı örneklemin avantajları, süreci hem zaman hem de maliyet açısından verimli kılması ve deneyimli öğretmenlere daha hızlı ulaşma imkânı sunmasıdır. Ancak bu yöntemin bir dezavantajı, seçilen örneklemin popülasyonu tam anlamıyla temsil edememesi olabilir; bu da elde edilen bulguların genellenebilirliğini sınırlar. Kolaylı örneklemin doğasından kaynaklanan bu sınırlama, araştırmanın sonuçlarının tüm öğretmenlere uyarlanabilirliğini azaltabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışma grubunun genel özellikleri, Tablo 1'de sunulmaktadır. Tabloda, katılımcıların kodları, görev yaptıkları rehabilitasyon kurumları, cinsiyetleri ve mesleki deneyim yıllarını içermektedir. Bu bilgiler, katılımcı profillerinin anlaşılmasını kolaylaştırmakta ve araştırmada elde edilen verilerin hangi deneyim ve sosyodemografik özelliklere sahip öğretmenlerden toplandığını göstermektedir.

Tablo1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Görev Yaptığı Kurum	Cinsiyet	Mesleki Deneyim (Yıl)	Öğrenim Durumu (Lisans Mezuniyeti)
Ö1	Rehabilitasyon Merkezi A	Kadın	3	Çocuk Gelişimi
Ö2	Rehabilitasyon Merkezi B	Kadın	2	Çocuk Gelişimi
Ö3	Rehabilitasyon Merkezi A	Kadın	2	Çocuk Gelişimi
Ö4	Rehabilitasyon Merkezi C	Kadın	1	Özel Eğitim
Ö5	Rehabilitasyon Merkezi B	Erkek	16	Çocuk Gelişimi
Ö6	Rehabilitasyon Merkezi A	Kadın	2	Sınıf Öğretmenliği
Ö7	Rehabilitasyon Merkezi A	Erkek	1	Özel Eğitim

Ö8	Rehabilitasyon Merkezi B	Kadın	1	Özel Eğitim
Ö9	Rehabilitasyon Merkezi B	Erkek	1	Okul Öncesi
Ö10	Rehabilitasyon Merkezi A	Kadın	16	Sınıf Öğretmenliği

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde, çalışma grubundaki öğretmenlerin farklı rehabilitasyon kurumlarda görev yaptığı ve cinsiyet dağılımında kadın öğretmenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin mesleki deneyim süresi 1 ile 16 yıl arasında değişmekte olup, bu çeşitlilik öğretmenlerin farklı deneyim düzeylerinden gelen bakış açılarını yansıtmak açısından önem arz etmektedir. Ayrıca öğretmenlerin lisans mezuniyetlerine bakıldığında, Çocuk Gelişimi, Özel Eğitim, Sınıf Öğretmenliği ve Okul Öncesi Öğretmenliği gibi farklı alanlardan mezun oldukları görülmektedir. Bu çeşitlilik, özel eğitimde aile katılımına yönelik görüşlerin disiplinler arası bir zeminden beslenmesini sağlamış, araştırma bulgularının farklı mesleki altyapılardan gelen öğretmenlerin katkısıyla zenginleşmesine olanak tanımıştır. Tabloda sunulan bu demografik bilgiler, elde edilen verilerin yorumlanmasında katılımcı profillerinin etkisini değerlendirmek açısından önem taşımaktadır. Tabloda sunulan bu bilgiler, araştırma sonuçlarının yorumlanmasında öğretmenlerin deneyimlerinin olası etkilerini değerlendirmemize olanak sağlamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda bilgi toplamak için üç ana teknik yaygın olarak kullanılmaktadır: görüşme, gözlem ve doküman incelemesi (Yıldırım & Şimşek, 2004). Bu çalışmada, özel eğitimde aile katılımına ilişkin öğretmen görüşlerini daha iyi anlamak amacıyla görüşme tekniği tercih edilmiştir. Görüşme, katılımcıların duygu, düşünce ve tutumlarını ifade etmelerini sağlamak için iki kişi arasında bilgi alışverişine dayalı bir sosyal etkileşim ortamı sunar (Karasar, 2002, s.165). Geniş bir uygulama alanı bulan bu teknik, araştırmamızda katılımcıların deneyim ve bakış açılarını detaylandırmak için kullanılmıştır (Balcı, 2001, s.180).

Görüşme türleri arasında yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme teknikleri bulunmaktadır (Karasar, 2002, ss.167). Yapılandırılmış görüşme tekniği, önceden belirlenen sorulara dayanarak katılımcıların cevaplarının karşılaştırılmasını

kolaylaştırır. Ancak, bu yaklaşımda esneklik sınırlı olup açık uçlu sorular genellikle kullanılmaz (Yıldırım & Şimşek, 2004, s.106). Yapılandırılmamış görüşme ise daha esnek bir yapıya sahiptir ve araştırmacının konuyu keşfetmesine imkân tanır. Bu yöntem, araştırmacının yeni hipotezler geliştirmesini ve katılımcıların derinlemesine bilgi sunmasını sağlar; ancak bu tür verilerin analizi daha karmaşık olabilir (Altunışık ve diğerleri, 2002, s.85; Karasar, 2002, s.168). Yarı yapılandırılmış görüşmeler, temel soruların önceden belirlenmesine rağmen katılımcıların bilgi ve ilgi düzeylerine göre esneklik sunan bir yaklaşımdır. Böylece araştırmacı, belirlenen soruların ötesinde, katılımcının detaylı bilgi sunmasına da imkân tanır (Altunışık ve diğerleri, 2002, s.84).

Bu araştırmada, aile katılımına ilişkin öğretmen ve veli görüşlerini esnek bir yapıda derinlemesine anlamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme formuna ilişkin detaylı bilgiler ve sorular ek bölümde sunulmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu (Ek 2) toplamda 11 sorudan oluşmakta olup, bu sorular ailelerin eğitim sürecine katılımının çeşitli boyutlarını kapsamaktadır. Bu boyutlar; ailelerin çocuklarının akademik başarılarına olan katkıları, sosyal-duygusal destek süreçlerine dahil olma düzeyleri, okul ve öğretmen iş birliği, evde eğitim desteği sağlama ve özel eğitimde karşılaşılan engeller ile ailelerin katılımını artırmaya yönelik öneriler gibi temalar etrafında şekillendirilmiştir.

Görüşme formundaki sorular açık uçlu nitelikte tasarlanmış, böylece öğretmenlerin kendi deneyim ve düşüncelerini detaylı bir şekilde ifade etmeleri teşvik edilmiştir. Böylece, öğretmenlerin konu hakkındaki farklı bakış açıları ve önerileri detaylı bir şekilde ortaya çıkartılmıştır.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada veri toplama aracının geliştirilmesi, dört aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, özel eğitimde aile katılımı konusuna yönelik mevcut literatür taranarak çeşitli ölçekler ve anketler incelenmiştir. Ebeveyn katılımı üzerine yapılan yerel ve uluslararası araştırmalardan yararlanarak ebeveynlerin eğitim süreçlerindeki rolleri ve katılım düzeyleri hakkında bilgi edinilmiştir. Bu süreçte, ailelerin eğitim sürecine katılımını kapsamlı bir şekilde değerlendirmek amacıyla, toplamda 30 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Söz konusu soru havuzu; ailelerin çocuklarının akademik destek süreçlerine

katılımı, sosyal-duygusal gelişimlerine katkıları, evde eğitim desteği sağlama, okul ve öğretmenlerle iş birliği kurma düzeyleri, özel eğitime özgü karşılaşılan zorluklar ve aile katılımını artırmaya yönelik öneriler gibi farklı boyutları ele almıştır.

Oluşturulan soru havuzundaki sorular, üniversitede görev yapan akademisyenler, özel eğitim alanında deneyimli öğretmenler ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlere sunulmuştur. Bu uygulama, aracın geçerliliğini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiş ve toplamda 5 akademisyen, 4 özel eğitim öğretmeni ve 10 rehabilitasyon merkezi öğretmeni tarafından geri bildirim alınmıştır. Geri bildirimler, soruların anlaşılabilirliği, kapsamı ve geçerliliği açısından değerlendirilmiş olup, %85 oranında olumlu geri dönüş alınmıştır. Ayrıca, görüşme soruları üzerinde yapılan revizyonlar sonucunda, belirli sorulara eklemeler ve düzenlemeler yapılmıştır.

Düzenlenen soruların amaca uygunluğunu ve etkinliğini değerlendirebilmek amacıyla, özel eğitim alanında görevli 5 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında, soruların anlaşılabilirliği ve amaca uygunluğu incelenmiş, bazı sorularda anlam belirsizliği veya gereksizliği tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, sorular üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Sonuç olarak, soru sayısı 11'e düşürülmüştür. Ayrıca, soruların kategorileri üzerinde de değişiklikler yapılmıştır; örneğin, "Ailelerin Eğitime Katılım Düzeyleri" başlığı altında yer alan bazı sorular, "Ebeveyn-Öğretmen İş birliği" kategorisine dahil edilmiştir. Düzenlemeler yapıldıktan sonra, yarı yapılandırılmış görüşme formu nihai formuna kavuşturulmuştur.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama süreci, Tokat ili içindeki rehabilitasyon kurumlarında görev yapan öğretmenlerle gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler, 2024 yılı Nisan ayında, öğretmenlerin görev yaptığı okullarda, önceden belirlenmiş uygun zaman dilimlerinde gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme, yaklaşık 20-25 dakika sürmüş olup, araştırmacı tarafından yüz yüze yapılmıştır. Görüşme sırasında kullanılan veri toplama aracı, yarı yapılandırılmış bir görüşme formudur. Veri toplama süreci sırasında, katılımcıların bilgilendirilmiş onamı alınmış ve tüm katılımcılara araştırmanın amacı, süreci ve gizlilik ilkeleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu onam, katılımcıların gönüllü olarak araştırmaya dahil olmalarını sağlamış ve etik standartlara uygun bir şekilde yürütülmüştür. Ayrıca, veri

toplama sürecinde elde edilen bilgilerin yalnızca araştırma amacıyla kullanılacağına dair güvence verilmiştir.

Görüşmelerin kaydı, katılımcıların izni alınarak ses kaydı ile yapılmış ve bu süreçte notlar da alınmıştır. Veri toplama süreci, öğretmenlerin aile katılımı konusundaki görüşlerini daha net bir şekilde anlayabilmek için dikkatlice planlanmış ve uygulanmıştır. Görüşmeler için sorular, öğretmenlerin farklı bakış açılarını ortaya çıkaracak şekilde belirlenmiş birebir görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin rahatça görüşlerini paylaşabilmesi için gizlilik garantisi verilmiş ve açık bir iletişim ortamı sağlanmıştır. Veri toplama sürecinde, öğretmenlerden alınan onaylar doğrultusunda, görüşme formları birebir yüz yüze görüşmeler aracılığıyla uygulanmıştır. Katılımcılara veri toplama aracı hakkında bilgilendirme yapılmış ve etik kurallar çerçevesinde “Bilgilendirilmiş Onam Formu” (Ek1) alınmıştır. Katılımcılardan alınan bilgilendirilmiş onam formunun örneği, araştırmanın ekler bölümünde sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda toplanan veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. İçerik analizi, nitel araştırmalarda verilerin sistematik ve nesnel bir şekilde incelenmesi için kullanılan bir analiz tekniğidir. Temel amacı, metin, belge, ses kaydı veya görüşme gibi çeşitli veri kaynaklarından belirli temalar, kategoriler veya kalıplar çıkararak elde edilen bilgileri anlamlandırmak ve yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu yöntem, verilerin belirli bir düzen içinde kodlanarak temalara ayrılmasına olanak tanıyarak, araştırma soruları çerçevesinde anlamlı sonuçlara ulaşılmasını sağlar. Özellikle, görüşme, odak grup çalışmaları ve doküman incelemesi gibi nitel araştırmalarda yaygın olarak tercih edilmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2022). Bu doğrultuda, çalışmada özel eğitimde aile katılımına ilişkin öğretmen görüşlerini analiz edebilmek için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler önce yazılı hale getirilmiş, ardından kodlanarak temalar altında sınıflandırılmıştır. Bu sayede, öğretmenlerin aile katılımına dair düşünce ve deneyimlerinin derinlemesine anlaşılması hedeflenmiş, elde edilen temalar üzerinden kapsamlı bir yorumlama yapılmıştır. Aşağıda, verilerin analizi sürecinde izlenen adımlar detaylı şekilde açıklanmıştır:

Görüşme yoluyla elde edilen veriler, ses kayıt altına alınmış ve ardından yazılı metin haline getirilmiştir. Yazıya dökülen tüm veriler, doğruluğunun sağlanması amacıyla katılımcılara tekrar sunularak teyit edilmiştir. Bu süreç, katılımcıların görüşlerinin yanlış

anlaşılmasının önüne geçmek amacıyla dikkatle yürütülmüştür. Kodlama işlemi tamamlandıktan sonra, belirlenen kodlar ortak temalar altında toplanmıştır. Bu süreçte özellikle aile katılımının özel eğitimdeki rolü, öğretmenlerin bu sürece dair gözlemleri ve önerileri gibi temalar öne çıkmıştır. Temalar, araştırma sorularına yönelik tutarlı cevaplar oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.

Kodlar ve temalar şu şekilde belirlenmiştir:

Tablo 2. Kodlar ve Temalar

TEMA	KATEGORİ	KODLAR
Aile Katılımının Etkisi	Akademik	Ders Çalışma Desteği, Ev Ödevi Kontrolü,
	Destek	Ek Kaynak Sağlama, Proje Desteği, Sınav Hazırlık Takibi
	Sosyal Destek	Özgüven Gelişimi, Grup Etkinliklerine Katılım, Motivasyon Sağlama, Sosyal Etkileşim Desteği, Liderlik Becerisi Geliştirme
Zorluklar	Ebeveyn-Öğretmen İş birliği	İletişim Eksikliği, Rutin Görüşmeler, Ortak Karar Alma, Geri Bildirim
	Maddi Kısıtlamalar	Paylaşımı, Takip ve Destek Görüşmeleri
		Kırtasiye Eksikliği, Teknolojik Araç Eksikliği, Bütçe Yetersizliği, Kaynaklara Erişim Zorluğu
	Dil ve Konuşma Bozuklukları	Çocuklarda Dil Gelişimi Sorunları, Dil Terapistine Erişim Zorluğu, Akıcı Konuşma Problemleri
	Zaman Yönetimi	Ailelerin Yoğun Programı, Planlama Eksikliği, Zamansız Destek Talepleri
Destek ve Stratejiler	Farkındalık Eğitimleri	Aile Seminerleri, Bilgilendirme Toplantıları, Eğitim Videoları ve Kılavuzlar

Davranış ve Sosyal Gelişim	Teknolojik Destek	Online Eğitim Araçları, Tablet ve Bilgisayar Sağlama, E-Öğrenim Platformlarına Erişim
	Psikolojik Danışmanlık	Kaygı Yönetimi, Motivasyon Destekleri, Öğrenci-Aile Terapisi
	Toplumsal Kabul	Akran Zorbalığına Karşı Stratejiler, Grup Dinamikleri, Sosyal Uyum Atölyeleri
	Davranış Yönetimi	Disiplin Teknikleri, Pozitif Pekiştirme, Davranış Planlama
	Sosyal Beceriler	Takım Çalışması, Empati Geliştirme, İletişim Becerisi Geliştirme

Verilerin sistematik bir şekilde analiz edilmesi için temalar ve kodlar, manuel olarak düzenlenmiş ve sınıflandırılmıştır. Bu süreçte, kodlar arasındaki ilişkiler görselleştirilerek daha anlaşılır hale getirilmiş ve bulgular arasındaki bağlantılar detaylı bir şekilde ortaya konulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, özel eğitim sürecine aile katılımına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu ile hazırlanan sorulara verilen yanıtların analizinden elde edilen kodlar ve bu kodlar doğrultusunda oluşturulan temalar tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmanın bulguları, aile katılımının etkisi, karşılaşılan zorluklar, destek ve stratejiler ile davranış ve sosyal gelişim olmak üzere dört ana tema altında toplanmıştır. Her tema, ilgili kategoriler ve alt kodlar ile detaylandırılmıştır. Temalara ilişkin bulgular tablo formatında aktarılırken, görüşmelerden alınan örnek alıntılarla temalar somutlaştırılmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemi, ailelerin özel eğitim sürecine katılım düzeylerine ilişkin öğretmen görüşlerini kapsamaktadır. Bu alt problem kapsamında elde edilen bulgular, ilgili soruya verilen yanıtlar doğrultusunda analiz edilmiştir.

Katılımcılara, "Özel eğitimde ailelerin eğitim sürecine katılımını artırmak için hangi desteklerin sağlanması ve hangi stratejilerin kullanılması gerektiğini düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Aile Katılımını Artırmaya Yönelik Destek ve Stratejiler

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	F	Katılımcılar
Destek ve Stratejiler	Farkındalık Eğitimleri	Aile Seminerleri,	4	Ö1, Ö3, Ö5, Ö8
		Bilgilendirme Toplantıları, Eğitim Videoları		
	Teknolojik Destek	Online Eğitim Araçları, Tablet ve Bilgisayar Sağlama	3	Ö2, Ö4, Ö7
	Psikolojik Danışmanlık	Aile ve Öğrenci Destek Hizmetleri, Motivasyon Destekleri	3	Ö6, Ö9, Ö10

Ailelerin eğitim sürecine daha etkin katılım sağlaması için farkındalık eğitimlerinin, teknolojik desteklerin ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin önemli katkılar sağladığı belirtilmiştir. Farkındalık eğitimleri kategorisinde dört katılımcı (f:4), seminer ve bilgilendirme toplantılarının ailelerin süreçte daha bilinçli rol almasına yardımcı olduğunu vurgulamıştır. Teknolojik destek sağlanmasının, özellikle online eğitim araçlarının kullanımı ile ailelerin çocuklarına rehberlik etmelerinde etkili olduğu ifade edilmiştir (f:3). Psikolojik danışmanlık hizmetlerinin ise velilerin sürece olan katkılarını artırarak çocuklarına karşı daha sabırlı ve çözüm odaklı bir yaklaşım sergilemelerini sağladığı belirtilmiştir (f:3).

Özel eğitimde aile katılımını artırmaya yönelik destek ve stratejiler hakkındaki öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Farkındalık Eğitimleri kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Aile Seminerleri ve Bilgilendirme Toplantıları: Ailelerin özel eğitim sürecine daha etkin katılım sağlaması için düzenlenen seminer ve toplantılar, velilere süreç hakkında bilgi sunmakta ve onların aktif rol almalarını teşvik etmektedir.

Ö1: "Aile seminerleri, velilerin süreci anlamalarını sağlıyor ve çocuklarına nasıl destek olacaklarını öğretiyor."

Ö3: "Bilgilendirme toplantıları sayesinde aileler, çocuklarının gelişim sürecine daha bilinçli yaklaşıyor."

Ö5: "Eğitim videoları, ailelerin evde çocuklarına nasıl rehberlik edeceklerini anlamalarına yardımcı oluyor."

Teknolojik Destek kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Online Eğitim Araçları: Teknolojinin eğitimdeki önemine dikkat çeken öğretmenler, online platformların aile katılımını artırdığını vurgulamaktadır.

Ö2: "Online araçlar, velilerin çocuklarına daha etkili bir şekilde rehberlik etmesini sağlıyor."

Tablet ve Bilgisayar Sağlama: Maddi olanakları kısıtlı ailelere teknolojik destek sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Ö4: "Bazı aileler, teknolojik imkânlardan yoksun olduğu için sürece yeterince dahil olamıyor."

Ö7: "Tablet ve bilgisayar gibi araçların temini, eğitim süreçlerini kolaylaştırıyor."

Psikolojik Danışmanlık kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Aile ve Öğrenci Destek Hizmetleri: Psikolojik danışmanlık, velilerin çocuklarına daha sağlıklı bir şekilde destek olmasını sağlamaktadır.

Ö6: "Velilere sunulan psikolojik destek hizmetleri, onların sürece olan katkılarını artırıyor."

Motivasyon Destekleri: Velilere yönelik motivasyon artırıcı çalışmalar, aile katılımını güçlendirmektedir.

Ö9: "Motivasyon toplantıları, velilerin eğitim sürecine daha hevesli katılmalarını sağlıyor."

Ö10: "Psikolojik destek alan veliler, çocuklarına karşı daha sabırlı ve çözüm odaklı yaklaşıyor."

Araştırmanın ikinci alt problemi, aile katılımının öğrenci başarısı, akademik, sosyal ve duygusal gelişim üzerindeki etkilerini kapsamaktadır. Bu alt problem kapsamında elde edilen bulgular ilgili sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda analiz edilmiştir.

Araştırmada katılımcılara "Ailelerin eğitim sürecine katılımının özel eğitim öğrencilerinin başarılarına etkisi hakkında düşünceleriniz nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Aile Katılımının Başarıya Etkisi

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	f	Katılımcılar
Aile Katılımının Etkisi	Akademik	Ders Çalışma Desteği,	5	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8
	Destek	Ev Ödevi Kontrolü,		
		Ek Kaynak Sağlama,		
		Proje Desteği, Sınav Hazırlık Takibi		

Sosyal Destek	Özgüven Gelişimi, Motivasyon Sağlama, Grup Çalışmalarına Katılım	3	Ö2, Ö4, Ö7
Ebeveyn- Öğretmen İş birliği	İletişim Eksikliği, Ortak Karar Alma, Geri Bildirim Paylaşımı	2	Ö5, Ö9

Akademik destek sağlama, öğretmenlerin görüşlerinde öne çıkan bir tema olup, katılımcıların yarısı (f:5) ailelerin ders çalışma süreçlerine katılımının öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkilediğini ifade etmiştir. Sosyal destek, katılımcıların üçte biri (f:3) tarafından vurgulanmış ve özellikle özgüven gelişimi ile motivasyon sağlama konularında önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Ebeveyn-öğretmen işbirliği ise iletişim ve geri bildirim süreçlerinde katılımcıların %20'si (f:2) tarafından önemli bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin aile katılımına ilişkin görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Akademik Destek kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Ders Çalışma Desteği: Ailelerin ders çalışma süreçlerine düzenli olarak dahil olması, öğrencilerin başarılarını doğrudan etkiliyor

Ö1: "Aile desteği, öğrencilerin derslerine daha iyi odaklanmalarını sağlıyor. Bu da onların motivasyonunu artırıyor."

Ö3: "Bir öğrencimin ailesi düzenli olarak ders takibinde bulundu. Öğrencim artık konuları daha hızlı kavrayabiliyor."

Ev Ödevi Kontrolü: Ödev takibinde aile desteği, çocukların sorumluluk duygusunu artırarak daha düzenli çalışmalarına yardımcı oluyor.

Ö6: "Ödevlerinde destek gören çocuklar, zamanla daha öz disiplinli hale geliyor ve bu başarılarına yansıyor. Sorumluluk bilinci gelişiyor"

Ek Kaynak Sağlama ve Proje Desteği: Ailelerin sağladığı kaynaklar, öğrencilerin öğrenme sürecini destekleyerek eksiklerini tamamlamalarını sağlıyor.

Ö5: "Ek materyaller sayesinde çocuklar derslerde eksik kaldıkları noktaları daha kolay tamamlayabiliyor pekiştirmeleri sağlıyor."

Sınav Hazırlık Takibi: Sınav dönemlerinde ailelerin öğrencilerine rehberlik etmesi, onların kaygılarını azaltarak daha iyi sonuçlar almalarına yardımcı oluyor.

Ö8: " Öğrencim, ailesinin sınav döneminde sağladığı destekle çok daha rahatladı ve başarısı arttı."

Sosyal Destek kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Özgüven Gelişimi: Ailelerin çocuklarına sağladığı duygusal destek, onların kendilerine güvenlerini artırarak sınıf içindeki performanslarını olumlu yönde etkiliyor.

Ö2: "Ailelerinin yanında olduğunu hisseden öğrenciler, sınıf içinde kendilerini daha rahat ifade edebiliyor."

Ö7: "Ailesinden destek alan bir öğrencim, artık sorulara daha fazla katılıyor ve derslere daha çok dahil oluyor. Annesinin güdülemesiyle."

Motivasyon Sağlama: Ailelerin çocuklarını cesaretlendirmesi, onların öğrenme süreçlerine daha aktif katılmalarını sağlıyor.

Ö4: "Veliler, çocuklarına güven verdiğinde bu onların derslerde daha ilgili olmalarını sağlıyor Özel durumdaki bir çocuk bu tarz dışsal motivasyonlar ile daha motive oluyor."

Grup Çalışmalarına Katılım: Aile desteği alan öğrenciler, grup çalışmalarında daha aktif rol alabiliyor ve sosyal becerilerini geliştirebiliyor.

Ö7: "Ailelerinden destek gören çocuklar, grup aktivitelerinde kendilerini daha rahat ifade edebiliyor. Daha aktif katılım sağlıyor"

Ebeveyn-Öğretmen İş birliği kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

İletişim Eksikliği: Velilerle düzenli iletişim eksikliği, öğrencilerin ihtiyaçlarının zamanında fark edilmesini zorlaştırabiliyor.

Ö5: "Eğer velilerle düzenli iletişim kurarsak, öğrencilerin ihtiyaçlarına daha hızlı çözüm bulabiliriz."

Ortak Karar Alma ve Geri Bildirim Paylaşımı: Öğretmenlerin ailelerle iş birliği yapması, öğrencilerin öğrenme süreçlerine olumlu yansıyor.

Ö9: "Velilerle bir araya gelip birlikte plan yaptığımızda, öğrencilerin ilerlemesi çok daha hızlı oluyor. Veli öğrencinin kapasitesine daha hakimler."

Katılımcılara, "Ailelerin eğitim sürecine katılımı, öğrencinin gelişimine nasıl bir katkı sağlar?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Aile Katılımının Öğrencinin Gelişimine Katkısı

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	F	Katılımcılar
Aile Katılımının Etkisi	Akademik Destek	Ders Çalışma Desteği,	5	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8
		Bireysel Destek, Sınav Hazırlık Takibi		
	Sosyal Destek	Özgüven Gelişimi,	4	Ö2, Ö4, Ö7, Ö9
		Grup Çalışmalarına Katılım, Sosyal Etkileşim		

Akademik destek ile ilgili görüşlerde, katılımcıların yarısı (f:5) ailelerin ders çalışma süreçlerine ve bireysel desteklerine odaklanarak, öğrencilerin konuları daha iyi kavradığını ve başarılarının arttığını ifade etmiştir. Sosyal destek kategorisinde ise dört katılımcı (f:4), aile desteğinin öğrencilerin özgüven gelişimi, grup çalışmaları ve sosyal etkileşim gibi alanlarda pozitif etkiler yarattığını vurgulamıştır.

Ailelerin eğitim sürecine katılımı, öğrencinin gelişimine nasıl bir katkı sağlar? ait öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Akademik Destek kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Ders Çalışma Desteği: Ailelerin ders çalışma süreçlerine dahil olması, öğrencilerin konuları daha hızlı kavramalarına yardımcı oluyor. Bu süreçte çocukların öğrenme alışkanlıkları da gelişiyor.

Ö1: "Çocuğun ders çalışmasını düzenli hale getiren aileler, başarılarında büyük fark yaratıyor."

Ö3: "Bir öğrencim ailesinden aldığı destekle, derslerinde daha başarılı aktif."

Bireysel Destek: Ailelerin birebir ilgisi, çocukların eksik olduğu konularda daha etkili bir şekilde ilerlemelerini sağlıyor.

Ö5: "Evde bireysel destek gören öğrenciler, daha başarılı oluyor."

Ö6: "Bir öğrencim, ailesi tarafından özel olarak desteklenince derslere olan ilgisi belirgin şekilde arttı."

Sınav Hazırlık Takibi: Sınav dönemlerinde ailelerin çocuklara rehberlik etmesi, başarıyı olumlu yönde etkiliyor.

Ö8: "Sınavlarda ailesinden destek alan öğrenciler, daha özgüvenli bir şekilde sınavlara giriyor. Başarının sadece sınav sonucu olmadığını biliyor"

Sosyal Destek kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Özgüven Gelişimi: Ailelerin çocuklarına sağladığı destek, onların kendilerine olan güvenlerini artırıyor.

Ö2: "Ailesinin desteğiyle, daha rahat sosyal ortamlara giriyor ve özgüven kazanıyor."

Ö7: "Aileler çocuklarının yanındayken, çocuklar daha cesaretli oluyor."

Grup Çalışmalarına Katılım: Aile desteği, öğrencilerin grup çalışmaları sırasında daha aktif olmasını sağlıyor.

Ö4: "Ailelerin teşvik ettiği öğrenciler, grup aktivitelerine daha kolay uyum sağlıyor."

Sosyal Etkileşim: Aileler tarafından yönlendirilen öğrenciler, arkadaşlarıyla daha iyi iletişim kurabiliyor ve sosyal becerilerini geliştirebiliyor.

Ö9: "Ailesi tarafından desteklenen bir öğrencim, sınıf içinde arkadaşlarıyla daha fazla etkileşim kurmaya başladı. İletişimi daha kolay kurabiliyor"

Katılımcılara, "Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin özgüven ve özsaygı gelişimine nasıl katkı sağladığını düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Aile Katılımının Özgüven ve Özsaygı Gelişimine Katkısı

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	f	Katılımcılar
Aile Katılımının Etkisi	Özgüven Gelişimi	Destekleyici İletişim,	4	Ö1, Ö3, Ö5, Ö7
		Pozitif Pekiştirme,		
	Özsaygı Gelişimi	Teşvik	3	Ö2, Ö6, Ö9
		Kendine Değer Verme, Aile ile Güçlü İlişki Kurma, Başarıların Kutlanması		

Aile katılımının, öğrencilerin özgüven ve özsaygı gelişimine olumlu katkılar sağladığı belirtilmiştir. Özgüven gelişimi kategorisinde dört katılımcı (f:4), ailelerin çocuklarıyla kurduğu destekleyici iletişim ve onları motive edici yaklaşımlarının, öğrencilerin özgüven kazanmalarına yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Özsaygı gelişimi kategorisinde ise üç katılımcı (f:3), ailelerin çocuklarına değer verdiğini hissettirmesi ve başarılarını kutlamasının, özsaygı gelişimine önemli katkılar sunduğunu belirtmiştir.

Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin özgüven ve özsaygı gelişimine etkisine ilişkin öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Özgüven Gelişimi kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Destekleyici İletişim: Ailelerin çocuklarıyla kurduğu olumlu ve teşvik edici iletişim, öğrencilerin kendilerine güven duymalarını sağlıyor.

Ö1: "Ailelerin çocuklarıyla konuşurken olumlu bir dil kullanması, çocukların kendilerine güvenmelerini sağlıyor."

Pozitif Pekiştirme: Ailelerin öğrencilerin başarılarını fark edip övmeleri, özgüvenlerinin artmasına katkı sağlıyor.

Ö3: "Bir öğrencim, ailesinin onu her küçük başarısında övmesi sayesinde kendine olan güvenini kazandı."

Teşvik: Ailelerin çocuklarını sürekli destekleyerek motive etmesi, özgüvenlerini artırıyor.

Ö5: *"Veliler, çocuklarına cesaret verdiğinde onların daha aktif olduğunu görüyoruz."*

Ö7: *"Ailesinin teşvikiyle daha rahat konuşan ve girişimci davranan öğrenciler gözlemledim."*

Özsaygı Gelişimi kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Kendine Değer Verme: Ailelerin çocuklarına değerli olduklarını hissettirmesi, özsaygı gelişimine büyük katkı sağlıyor.

Ö2: *"Bir öğrencim, ailesinin desteğiyle kendini daha değerli hissetmeye başladı."*

Aile ile Güçlü İlişki Kurma: Ailelerin sevgi dolu ve destekleyici bir ortam sağlaması, çocukların özsaygısını güçlendiriyor.

Ö6: *"Ailesiyle güçlü bağları olan çocuklar, kendilerine daha çok saygı duymayı öğreniyor."*

Başarıların Kutlanması: Ailelerin öğrencilerin başarılarını kutlaması, onların kendilerini değerli hissetmesini sağlıyor.

Ö9: *"Ailelerin çocuklarının başarılarını kutladığını gördüğümde, öğrencilerde gözle görülür bir özsaygı artışı gözlemledim."*

Araştırmanın üçüncü alt problemi, ailelerin özel gereksinimli bireylerin eğitim öğretim sürecine katılım düzeylerine ilişkin görüşlerini kapsamaktadır. Bu alt problem kapsamında elde edilen bulgular ilgili sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda analiz edilmiştir.

Katılımcılara, "Ailelerin eğitim sürecine katılımı, öğrencinin bireyselleştirilmiş eğitim planının (BEP) geliştirilmesi ve uygulanmasında nasıl bir rol oynar?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Aile Katılımının BEP Gelişimi ve Uygulamasındaki Rolü

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	f	Katılımcılar
Aile Katılımının Rolü	Bilgi	Öğrenci Gelişim	5	Ö1, Ö2, Ö4,
	Paylaşımı	Bilgisi, Evdeki Gözlemler		Ö6, Ö8
	Süreçte Aktif Katılım	Planlama	4	Ö3, Ö5, Ö7,
		Toplantılarına Katılım, İlerleme Takibi		Ö9
	Evde Destek	Planın Evde Uygulanması, Aile Rehberliği	3	Ö2, Ö6, Ö10

Aileler, öğrencinin bireyselleştirilmiş eğitim planının hazırlanması ve uygulanması sürecinde kritik bir rol oynamaktadır. Bilgi paylaşımı kategorisinde beş katılımcı (f:5), ailelerin öğrencinin güçlü ve zayıf yönlerine dair sağladığı bilgilerin planın etkinliğini artırdığını vurgulamıştır. Süreçte aktif katılım kategorisinde dört katılımcı (f:4), planlama toplantılarına katılan ailelerin, planın başarıyla uygulanmasına katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Evde destek kategorisinde ise üç katılımcı (f:3), ailelerin planı evde uygulamalarının öğrencinin kazanımlarını hızlandırdığına dikkat çekmiştir.

Ailelerin eğitim sürecine katılımının, bireyselleştirilmiş eğitim planlarının geliştirilmesi ve uygulanmasındaki rolüne ilişkin öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Bilgi Paylaşımı kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Öğrenci Gelişim Bilgisi: Aileler, öğrencinin bireyselleştirilmiş eğitim planının oluşturulması sürecinde kritik bilgiler sağlar. Özellikle öğrencinin güçlü ve zayıf yönleri hakkında verdikleri bilgiler, planın daha etkili olmasını sağlar.

Ö1: "Veliler, çocuğun evdeki gelişimi hakkında detaylı bilgi verdiğinde, plan daha etkili bir şekilde hazırlanabiliyor."

Ö4: "Ailelerin gözlemleri, öğrencinin bireysel ihtiyaçlarını anlamamızda çok yardımcı oluyor."

Evdeki Gözlemler: Veliler tarafından sağlanan bilgiler, öğretmenlerin öğrenciyi daha yakından tanımasına olanak tanır.

Ö2: "Ailelerin evde fark ettikleri zorlukları bizimle paylaşması, planlamada kritik bir rol oynuyor."

Süreçte Aktif Katılım kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Planlama Toplantılarına Katılım: Ailelerin bireyselleştirilmiş eğitim planının oluşturulmasına doğrudan katılması, planın başarıya ulaşmasını kolaylaştırır.

Ö3: "Veliler toplantılara katıldığında, daha işlevsel ve gerçekçi hedefler belirleyebiliyoruz."

Ö5: "Ailelerin katılımı, planın uygulanabilirliğini artırıyor."

İlerleme Takibi: Ailelerin öğrencinin ilerlemesini düzenli olarak takip etmesi, öğretmenler için önemli geri bildirimler sunar.

Ö7: "Veliler, çocuklarının ilerlemesini izlediğinde, birlikte daha etkili çözümler bulabiliyoruz. Süreç anlamlı ve hızlı ilerliyor"

Evde Destek kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Planın Evde Uygulanması: Ailelerin evde bireyselleştirilmiş eğitim planını desteklemesi, öğrencilerin becerilerini geliştirmelerini hızlandırır.

Ö2: "Aileler planı evde desteklediğinde, öğrencinin kazanımları çok daha kalıcı oluyor."

Aile Rehberliği: Öğretmenlerin ailelere rehberlik etmesi, planın etkili bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunur.

Ö6: "Ailelere rehberlik ederek, evde planın nasıl uygulanacağını anlattığımızda, süreç çok daha verimli oluyor."

Katılımcılara, "Özel eğitim öğrencilerinin akademik gelişimini değerlendirme sürecinde ailelerin eğitim sürecine katılımının rolü ve önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Aile Katılımının Akademik Gelişim Değerlendirmesindeki Rolü

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	f	Katılımcılar
Aile Katılımının Rolü	Bilgi	Evdeki Akademik	5	Ö1, Ö3, Ö5,
	Paylaşımı	Gözlemler, İlerleme Raporları		Ö6, Ö8
	Geri Bildirim	Öğrenci Davranışları,	4	Ö2, Ö4, Ö7,
	Sağlama	Çalışma Alışkanlıkları		Ö9
	Süreçte Aktif Katılım	Değerlendirme Toplantılarına Katılım, Hedef Belirleme	3	Ö2, Ö6, Ö10

Aile katılımının, özel eğitim öğrencilerinin akademik gelişimini değerlendirme sürecinde önemli bir rol oynadığı ifade edilmiştir. Bilgi paylaşımı kategorisinde beş katılımcı (f:5), ailelerin evdeki gözlemlerini ve ilerleme raporlarını öğretmenlerle paylaşmasının, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının belirlenmesine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Geri bildirim sağlama kategorisinde dört katılımcı (f:4), ailelerin öğrenci davranışları ve çalışma alışkanlıklarına dair paylaştığı bilgilerin değerlendirme sürecinde öğretmenler için değerli birer kaynak olduğunu vurgulamıştır. Süreçte aktif katılım kategorisinde ise üç katılımcı (f:3), değerlendirme toplantılarına katılan ve hedef belirleme sürecine dahil olan ailelerin, öğrencilerin gelişimine doğrudan katkı sağladığını ifade etmiştir.

Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin akademik gelişimini değerlendirme sürecine etkisine ilişkin öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Bilgi Paylaşımı kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Evdeki Akademik Gözlemler: Ailelerin evdeki gözlemleri, öğrencilerin akademik gelişimi hakkında öğretmenlere önemli veriler sağlar.

Ö1: "Veliler, evde çocuklarının çalışma süreçlerini gözlemleyerek bizimle paylaştığında, eksik noktaları daha hızlı belirleyebiliyoruz."

Ö5: "Ailelerin gözlemleri, bireysel hedeflerin belirlenmesine yardımcı oluyor."

İlerleme Raporları: Ailelerin düzenli geri bildirim sağlayarak çocuklarının akademik ilerlemesini raporlaması, öğretmenlerin planlarını daha etkili yapmasını sağlar.

Ö3: "Veliler, çocuklarının evdeki ilerlemelerini bizlere aktardığında daha etkili planlamalar yapabiliyoruz."

Geri Bildirim Sağlama kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Öğrenci Davranışları: Ailelerin öğrenci davranışlarına yönelik geri bildirimleri, öğretmenlerin değerlendirme sürecine önemli katkılar sunar.

Ö2: "Ailelerin çocuklarının öğrenme sürecindeki davranışlarını paylaşması, değerlendirme için önemli bir veri oluyor."

Çalışma Alışkanlıkları: Ailelerin öğrencilerin evdeki çalışma alışkanlıklarını aktarması, akademik gelişim sürecini destekler.

Ö4: "Bir velim, çocuğunun evde ders çalışmadaki zorlanmalarını anlattığında, bu durumu okulda nasıl ele alacağımıza dair fikir geliştirdik."

Süreçte Aktif Katılım kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Değerlendirme Toplantılarına Katılım: Ailelerin değerlendirme sürecindeki toplantılara düzenli katılımı, süreçteki iş birliğini artırır.

Ö2: "Velilerle düzenli olarak toplantı yaptığımızda, öğrencilerin akademik hedeflerine ulaşmaları daha kolay oluyor."

Hedef Belirleme: Ailelerle birlikte hedefler belirlemek, öğrencilerin gelişiminde olumlu sonuçlar doğurur.

Ö6: "Ailelerin de dahil olduğu bir hedef belirleme süreci, çocukların motivasyonunu artırıyor."

Ö10: "Velilerle belirlediğimiz hedefler, çocukların ilerleme sürecine büyük katkı sağlıyor."

Araştırmanın dördüncü alt problemi, özel eğitimde aile katılımını engelleyen başlıca faktörleri (maddi kısıtlamalar, zaman yönetimi, dil ve konuşma bozuklukları vb.)

kapsamaktadır. Bu alt problem kapsamında elde edilen bulgular ilgili sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda analiz edilmiştir.

Katılımcılara, "Ailelerin eğitim sürecine katılımında karşılaşılan zorluklar nelerdir ve bu zorlukların üstesinden gelmek için önerileriniz nelerdir?" sorusu yöneltmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Aile Katılımında Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Önerileri

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	f	Katılımcılar
Zorluklar	Maddi	Kırtasiye Eksikliği,	3	Ö1, Ö3, Ö4
	Kısıtlamalar	Teknolojik Araç Eksikliği, Bütçe Yetersizliği		
	Dil ve Konuşma Bozuklukları	Çocuklarda Dil Gelişimi Sorunları, Dil Terapistine Erişim Zorluğu, Akıcı Konuşma Problemleri	3	Ö2, Ö6, Ö7
Çözüm Önerileri	Zaman	Ailelerin Yoğun	2	Ö5, Ö9
	Yönetimi	Programı, Planlama Eksikliği		
	Maddi	Kırtasiye ve	1	Ö4
	Kısıtlamalar	Teknolojik Araçların Ücretsiz		
	Dil Konuşma	Temini		
	Bozuklukları	Dil Terapisi Hizmetlerinin	1	Ö6
	Zaman	Yaygınlaştırılması		
	Yönetimi	Ailelere Zaman Yönetimi Eğitimi Verilmesi	1	

Ailelerin eğitim sürecine katılımında maddi kısıtlamalar, dil ve konuşma bozukluklarına erişimde yaşanan zorluklar ve zaman yönetimi sorunları öne çıkan engeller arasında yer almaktadır. Maddi kısıtlamalar kategorisinde üç katılımcı (f:3), kırtasiye ve teknolojik araç eksikliğinin eğitim sürecinde ailelerin katılımını sınırladığını ifade etmiştir. Dil ve konuşma bozukluklarıyla ilgili olarak üç katılımcı (f:3), dil terapistine erişimde yaşanan sorunların öğrencilerin gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca, zaman yönetimi eksikliği, iki

katılımcı (f:2) tarafından ailelerin çocuklarına yeterince zaman ayıramamalarına yol açan bir diğer önemli faktör olarak değerlendirilmiştir.

Ailelerin eğitim sürecine katılımında karşılaşılan zorluklara ilişkin öğretmen görüşleri ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler aşağıda belirtilmiştir.

Maddi Kısıtlamalar kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Kırtasiye Eksikliği: Ailelerin temel eğitim materyallerine erişimde yaşadığı zorluklar, öğrencilerin derslerine yeterince odaklanamamalarına yol açıyor.

Ö1: "Kırtasiye malzemesi eksikliği, öğrencilerin dersleri verimli bir şekilde takip etmelerini zorlaştırıyor."

Teknolojik Araç Eksikliği: Özellikle uzaktan eğitim süreçlerinde, teknolojik cihaz eksikliği büyük bir engel olarak görülüyor.

Ö3: "Bazı öğrenciler, teknolojiye erişemedikleri için derslerden geri kalıyor. Bazen ek destek almaları gerekiyor teknolojiden "

Ö4: "Veliler, teknolojik araç eksikliği nedeniyle çocuklarına yeterince destek olamıyor."

Bütçe Yetersizliği: Maddi imkânların sınırlı olması, ailelerin eğitim sürecine katılımını olumsuz etkiliyor.

Ö1: "Veliler, maddi yetersizlikler nedeniyle çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamıyor."

Dil ve Konuşma Bozuklukları kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Çocuklarda Dil Gelişimi Sorunları: Dil becerilerinde eksiklikler, öğrencilerin dersleri anlamasını ve iletişim kurmasını güçleştiriyor.

Ö2: "Dil gelişimi sorunları yaşayan öğrenciler. İletişim yetersizliği dolayısıyla zorlanıyor"

Dil Terapistine Erişim Zorluğu: Dil terapistlerinin yetersiz sayıda olması, özellikle ihtiyaç duyan öğrencilerin gerekli desteği alamamasına yol açıyor.

Ö6: "Aileler, dil terapisine erişimde sıkıntı yaşıyor. Terapist sayısı yetersiz olduğu için bu destekten faydalanmak zorlaşıyor. Aileler eğer ısrarcı olabilirse seans alabiliyorlar"

Akıcı Konuşma Problemleri: Akıcı konuşma sorunları olan öğrenciler, özellikle sınıf içi etkileşimlerde zorluk yaşıyor.

Ö7: "Bir öğrencim, konuşma problemleri nedeniyle sınıf arkadaşlarıyla iletişim kurmakta zorlanıyordu."

Zaman Yönetimi kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Ailelerin Yoğun Programı: Çalışan veliler, yoğun tempoları nedeniyle çocuklarına yeterince vakit ayıramıyor.

Ö5: "Velilerin iş yoğunluğu, çocuklarına destek olma imkânını azaltıyor."

Planlama Eksikliği: Zaman yönetimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan aileler, süreçte aksaklık yaşayabiliyor.

Ö9: "Bazı aileler, ders programlarını ve ödev takibini organize etmekte zorlanıyor. Takip ve düzen olmayınca da başarı olmuyor"

Öneriler:

Maddi Destek Sağlanması: Kırtasiye ve teknolojik araçların ücretsiz temini, ailelerin sürece katılımını artırabilir.

Ö4: "Velilere ücretsiz tablet ve kırtasiye desteği sağlarsa çocuklar daha etkin bir şekilde derslere katılabilir."

Dil Terapisi Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması: Daha fazla dil terapisti istihdam edilerek, dil ve konuşma sorunları yaşayan çocuklara erişim kolaylaştırılmalıdır.

Ö6: "Dil terapisi desteği artırılırsa, öğrenciler daha iyi bir şekilde iletişim becerisi kazanabilir."

Zaman Yönetimi Eğitimi: Ailelere zaman yönetimi konusunda rehberlik sağlanarak, çocuklarına daha verimli zaman ayırmaları sağlanabilir.

Ö5: "Velilere basit zaman planlama yöntemleri öğretildiğinde, süreç çok daha kolaylaşıyor."

Katılımcılara, "Ailelerin eğitim sürecine katılımı, öğrencilerin evde ve okulda disiplin ve davranış yönetimi açısından nasıl desteklenmesine yardımcı olabilir?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Aile Katılımının Davranış ve Sosyal Gelişim Destekleri

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	f	Katılımcılar
Davranış ve Sosyal Gelişim	Disiplin Teknikleri	Pozitif Pekiştirme, Kuralların Belirlenmesi, Rutinlerin Oluşturulması	4	Ö1, Ö3, Ö6, Ö9
	Davranış Yönetimi	Olumlu Geri Bildirim, Davranış Takibi, Sorun Çözme Yaklaşımları	3	Ö2, Ö4, Ö7
	Sosyal Beceriler	Takım Çalışması, Empati Geliştirme, İletişim Becerisi Geliştirme	3	Ö5, Ö8, Ö10

Aile katılımının, öğrencilerin evde ve okulda disiplin ve davranış yönetimine önemli katkılar sağladığı belirtilmiştir. Disiplin teknikleri kategorisinde dört katılımcı (f:4), ailelerin pozitif pekiştirme, kuralların belirlenmesi ve rutinlerin oluşturulması gibi yaklaşımlarının, öğrencilerin disiplinli davranışlar geliştirmesine yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Davranış yönetimi kategorisinde üç katılımcı (f:3), ailelerin olumlu geri bildirim vermesi ve davranışları takip ederek sorun çözme becerilerini desteklemesinin, öğrencilerin davranış yönetimine olumlu katkılar sağladığını vurgulamıştır. Sosyal beceriler kategorisinde ise üç katılımcı (f:3), ailelerin takım çalışması, empati geliştirme ve iletişim becerilerini desteklemesinin, öğrencilerin sosyal uyumlarını artırdığını belirtmiştir.

Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin evde ve okulda disiplin ve davranış yönetimine etkisine ilişkin öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Disiplin Teknikleri kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Pozitif Pekiştirme: Ailelerin olumlu davranışları ödüllendirmesi, öğrencilerin bu davranışları tekrar etme olasılığını artırmaktadır.

Ö1: "Aileler, çocuklarının olumlu davranışlarını fark edip övdüğünde, bu davranışlar daha kalıcı hale geliyor."

Ö9: "Bir velim, çocuğunun başarılarını küçük ödüllerle destekledi ve bu, çocuğun olumlu davranışını artırdı."

Kuralların Belirlenmesi: Ailelerin net ve anlaşılır kurallar koyması, öğrencilerin davranışlarını düzenlemesine yardımcı olmaktadır.

Ö3: "Evde net kurallar koyan ailelerin çocukları, okul ortamında da bu kurallara daha kolay uyum sağlıyor."

Rutinlerin Oluşturulması: Günlük rutinlerin belirlenmesi, öğrencilerin hem evde hem de okulda daha disiplinli olmalarını sağlamaktadır.

Ö6: "Bir öğrencimin ailesi, evde düzenli bir çalışma ve uyku rutini oluşturduktan sonra çocuğun davranışları büyük ölçüde düzeldi."

Davranış Yönetimi kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Olumlu Geri Bildirim: Ailelerin çocuklarına olumlu geri bildirim vermesi, öğrencilerin davranışlarını geliştirmelerine katkı sağlar.

Ö2: "Olumlu geri bildirim alan öğrenciler, derslerde ve sosyal ortamlarda daha yapıcı davranışlar sergiliyor."

Davranış Takibi: Ailelerin çocuklarının davranışlarını izleyerek düzenli olarak öğretmenlere bilgi vermesi, davranış yönetiminde iş birliğini artırmaktadır.

Ö4: "Bir velim, çocuğunun okul sonrası davranışlarını bizimle paylaştığında, daha etkili bir yönetim planı oluşturduk."

Sorun Çözme Yaklaşımları: Ailelerin, çocuklarının problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik yaklaşımları, davranış yönetimini destekler.

Ö7: "Veliler, çocuklarına sorunları nasıl çözebileceklerini öğretmeye başladığında, bu okul ortamına da olumlu yansdı."

Sosyal Beceriler kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Takım Çalışması: Ailelerin, öğrencilerin grup etkinliklerine katılımını teşvik etmesi, onların takım çalışması becerilerini geliştirmektedir.

Ö5: "Ailesinin desteğiyle grup aktivitelerine katılan bir öğrencim, daha sorumlu davranmaya başladı."

Empati Geliştirme: Ailelerin çocuklarına empati kurmayı öğretmesi, öğrencilerin sosyal ilişkilerini güçlendirmektedir.

Ö8: "Empati yeteneği gelişen öğrenciler, arkadaşlarıyla daha sağlıklı ilişkiler kuruyor."

İletişim Becerisi Geliştirme: Ailelerin çocuklarını iletişim konusunda desteklemesi, onların sosyal etkileşimlerini artırmaktadır.

Ö10: "Ailesi tarafından konuşmaya teşvik edilen bir öğrencim, sınıfta daha aktif ve açık bir iletişim kurmaya başladı."

Araştırmanın beşinci alt problemi, ailelerin özel eğitim sürecine katılımlarını daha etkin hale getirebilmek için öğretmenlerin önerilerini kapsamaktadır. Bu alt problem kapsamında elde edilen bulgular ilgili sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda analiz edilmiştir.

Katılımcılara, "Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencinin öğrenme deneyimini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Aile Katılımının Öğrenme Deneyimine Etkisi

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	f	Katılımcılar
Aile Katılımının Etkisi	Akademik Destek	Ders Çalışma Desteği,	5	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8
		Bireysel Destek,		
	Sosyal Destek	Sınav Hazırlık Takibi	4	Ö2, Ö4, Ö7, Ö9
		Özgüven Gelişimi, Grup Çalışmalarına Katılım, Sosyal Etkileşim		

Aile katılımının öğrencinin öğrenme deneyimini olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir. Akademik destek kategorisinde beş katılımcı (f:5), ailelerin ders çalışma sürecine düzenli olarak dâhil olmasının öğrencilerin öğrenme alışkanlıklarını geliştirdiğini ve derslere daha özgüvenli gelmelerine yardımcı olduğunu vurgulamıştır. Sosyal destek kategorisinde ise dört katılımcı (f:4), aile desteğinin öğrencilerin özgüven kazanmalarına, grup çalışmalarına katılmalarına ve sosyal becerilerini geliştirmelerine önemli katkılar sağladığını ifade etmiştir.

Öğretmen eğitim sürecine katılımının, öğrencinin öğrenme deneyimini nasıl etkilediğine dair öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Akademik Destek kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Ders Çalışma Desteği: Ailelerin ders çalışma süreçlerine düzenli olarak katılması, öğrencilerin öğrenme alışkanlıklarını geliştirmelerine yardımcı oluyor. Bu süreçte öğrenciler, derslere daha hazırlıklı ve özgüvenli geliyor.

Ö1: "Aileler ders çalışma sürecinde çocuklarına destek olduğunda, öğrenciler dersleri daha kolay kavrayabiliyor."

Ö3: "Bir öğrencim, ailesi tarafından düzenli olarak derslerine teşvik edildiğinde, öğrenme sürecine daha çok katılım sağladı."

Bireysel Destek: Evde birebir ilgi gören öğrenciler, eksik kaldıkları konularda daha hızlı ilerleyebiliyor.

Ö5: "Öğrencilerin zorlandıkları konularda ailelerin bireysel ilgisi çok etkili oluyor. Konu daha hızlı kavrayıp pekiştirebiliyor"

Ö6: "Evde desteklenen öğrenciler, sınıfta daha özgüvenli oluyor ve konuları daha iyi anlıyor."

Sınav Hazırlık Takibi: Ailelerin sınav süreçlerini desteklemesi, öğrencilerin daha az stres yaşamalarına ve daha başarılı olmalarına yardımcı oluyor.

Ö8: "Sınavlara hazırlanırken aile desteği alan öğrenciler, kendilerini daha güvende hissediyor."

Sosyal Destek kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Özgüven Gelişimi: Ailelerinin desteğini hisseden öğrenciler, sınıf içi aktivitelerde daha rahat katılım sağlıyor.

Ö2: "Aile desteği alan bir öğrencim, sınıfta kendini daha rahat ifade etmeye başladı."

Ö7: "Velilerinin teşvik ettiği öğrenciler, arkadaşlarıyla daha iyi iletişim kurabiliyor."

Grup Çalışmalarına Katılım: Ailelerin yönlendirmesiyle grup etkinliklerine katılan öğrenciler hem sosyal becerilerini hem de akademik başarılarını geliştirebiliyor.

Ö4: "Grup çalışmalarında ailesinin teşvikiyle aktif olan öğrenciler, ekip çalışmasına daha yatkın oluyor."

Sosyal Etkileşim: Ailelerin desteği, öğrencilerin sosyal ortamlara daha kolay uyum sağlamalarına olanak tanıyor.

Ö9: "Ailesinin sosyal etkinliklere teşvik ettiği bir öğrencim, sınıf içinde çok daha uyumlu hale geldi."

Katılımcılara, "Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin özel eğitimden alacakları destek ve hizmetlerin belirlenmesi sürecine nasıl etki ettiğini düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Aile Katılımının Özel Eğitim Hizmetlerinin Belirlenmesine Etkisi

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	f	Katılımcılar
Aile Katılımının Rolü	Bilgi	Öğrenci	4	Ö1, Ö3, Ö5,
	Paylaşımı	İhtiyaçlarının		Ö8
		Bildirilmesi, Evdeki		
		Gözlemler		
Aile Katılımının Rolü	Geri Bildirim	Eğitim Sürecine	3	Ö2, Ö4, Ö6
	Sağlama	İlişkin Gözlemler,		
		Destek Talepleri		
	Süreçte Aktif Katılım	Destek Toplantılarına Katılım, Ortak Planlama	3	Ö2, Ö7, Ö9

Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin özel eğitimden alacakları destek ve hizmetlerin belirlenmesinde önemli bir rol oynadığı ifade edilmiştir. Bilgi paylaşımı kategorisinde dört katılımcı (f:4), ailelerin öğrencilerin ihtiyaçlarını ve evdeki gözlemlerini öğretmenlerle paylaşmasının, özel eğitimde doğru desteklerin planlanmasını kolaylaştırdığını belirtmiştir. Geri bildirim sağlama kategorisinde üç katılımcı (f:3), ailelerin eğitim sürecine dair gözlemlerini ve taleplerini paylaşmasının, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin belirlenmesine katkıda bulunduğunu vurgulamıştır. Süreçte aktif katılım kategorisinde ise üç katılımcı (f:3), ailelerin destek toplantılarına düzenli katılımı ve ortak planlama süreçlerine dahil olmalarının, hizmetlerin daha etkili bir şekilde uygulanmasını sağladığını ifade etmiştir.

Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin özel eğitimden alacakları destek ve hizmetlerin belirlenmesine etkisine ilişkin öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Bilgi Paylaşımı kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Öğrenci İhtiyaçlarının Bildirilmesi: Aileler, öğrencilerin özel ihtiyaçlarını paylaşarak destek ve hizmetlerin daha doğru şekilde belirlenmesini sağlar.

Ö1: "Veliler, çocuklarının bireysel ihtiyaçlarını anlattığında, bu bizim özel eğitim planlamamızı kolaylaştırıyor."

Ö5: "Ailelerin paylaştığı bilgiler, doğru hizmetlerin seçilmesinde çok yardımcı oluyor."

Evdeki Gözlemler: Aileler, öğrencilerin evdeki performansları hakkında bilgi vererek hizmetlerin hedefe yönelik olmasını sağlar.

Ö3: "Evde çocuğunun gelişimini gözlemleyen bir velim, bu bilgiyi bizimle paylaşarak süreci daha verimli hale getirdi."

Geri Bildirim Sağlama kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Eğitim Sürecine İlişkin Gözlemler: Ailelerin eğitim sürecindeki gözlemleri, öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesine katkı sağlar.

Ö2: "Velilerden gelen geri bildirimler, çocukların özel eğitimde hangi alanlara ihtiyaç duyduğunu anlamamıza yardımcı oluyor."

Destek Talepleri: Ailelerin sunduğu talepler, desteklerin öğrencilerin bireysel gereksinimlerine göre şekillenmesini sağlar.

Ö6: "Bir velim, çocuğu için ek terapi talebinde bulundu ve bu talep eğitim sürecini büyük ölçüde iyileştirdi."

Süreçte Aktif Katılım kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Destek Toplantılarına Katılım: Aileler, düzenli toplantılara katılarak öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesine katkı sağlar.

Ö7: "Veliler, toplantılara katıldığında öğrenciler için daha kapsamlı destek planları yapabiliyoruz."

Ortak Planlama: Ailelerle birlikte yapılan planlama süreçleri, hizmetlerin daha etkili bir şekilde uygulanmasını sağlar.

Ö9: "Velilerle birlikte çalışarak öğrencilere en uygun destekleri seçiyoruz."

Katılımcılara, "Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin okulda ve toplumda daha fazla destek ve fırsatlar elde etmelerine nasıl yardımcı olduğunu düşünüyorsunuz? Bu katılımın, öğrencilere sağladığı destek ve fırsatlar hakkında neler gözlemlediniz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. Aile Katılımının Destek ve Fırsat Sağlama Rolü

TEMA	KATEGORİ	KODLAR	f	Katılımcılar
Aile Katılımının Rolü	Fırsat Erişimi	Eğitim Bursları, Sosyal Etkinliklere Katılım, Kaynaklara Erişim	4	Ö1, Ö3, Ö5, Ö8
	Toplumda Destek Sağlama	Sosyal Uyum, Rehberlik Desteği, İş birliği Geliştirme	3	Ö2, Ö4, Ö6
	Okul ve Toplum İş Birliği	Okul Aktivitelerine Katılım, Yerel Desteklerden Yararlanma	3	Ö7, Ö9, Ö10

Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin okulda ve toplumda daha fazla destek ve fırsat elde etmesine katkı sağladığı belirtilmiştir. Fırsat erişimi kategorisinde dört katılımcı (f:4), ailelerin eğitim bursları, sosyal etkinlikler ve kaynaklara erişim konusunda öğrencilerine sağladığı desteğin önemini vurgulamıştır. Toplumda destek sağlama kategorisinde üç katılımcı (f:3), ailelerin rehberlik ve iş birliği yoluyla öğrencilerin toplumsal uyum ve destek sistemlerini güçlendirdiğini ifade etmiştir. Okul ve toplum iş birliği kategorisinde ise üç katılımcı (f:3), ailelerin okul aktivitelerine ve yerel destek programlarına katılımının, öğrencilerin çok yönlü gelişimine katkıda bulunduğunu belirtmiştir.

Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin okulda ve toplumda daha fazla destek ve fırsat elde etmesine ilişkin öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Fırsat Erişimi kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Eğitim Bursları: Ailelerin aktif katılımı, öğrencilerin çeşitli eğitim burslarına erişimlerini artırmaktadır.

Ö1: "Bir velim, burs olanaklarını takip ederek çocuğuna daha iyi bir eğitim fırsatı sağladı."

Ö5: "Ailelerin sürece dahil olması, çocukların ekonomik desteğe ulaşmasını kolaylaştırıyor."

Sosyal Etkinliklere Katılım: Ailelerin çocuklarını sosyal etkinliklere teşvik etmesi, onların okul dışı becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Ö3: "Ailesi tarafından sosyal etkinliklere yönlendirilen bir öğrencim, toplumsal becerilerini önemli ölçüde geliştirdi."

Kaynaklara Erişim: Ailelerin eğitime yönelik fırsatları araştırması, öğrencilerin çeşitli kaynaklardan yararlanmasını sağlamaktadır.

Ö8: "Veliler, eğitim materyalleri ve rehberlik hizmetleri gibi kaynaklara ulaşmada kilit bir rol oynuyor."

Toplumda Destek Sağlama kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Sosyal Uyum: Ailelerin toplumsal katılımı, öğrencilerin sosyal çevrelerine daha iyi uyum sağlamalarına olanak tanımaktadır.

Ö2: "Ailesinin desteğiyle bir öğrencim, sosyal çevresine daha rahat adapte oldu."

Rehberlik Desteği: Ailelerin rehberlik ve yönlendirme sağlaması, öğrencilerin toplum içindeki davranışlarını olumlu yönde etkiler.

Ö6: "Veliler, çocuklarına rehberlik ederek toplum içinde kendilerine güven duymalarını sağlıyor."

İş birliği Geliştirme: Aileler ve toplum arasında kurulan güçlü bağlar, öğrencilerin destek sistemlerini güçlendirmektedir.

Ö4: "Velilerle toplum arasında iş birliği arttığında, öğrenciler daha fazla fırsattan yararlanabiliyor."

Okul ve Toplum İş Birliği kategorisinde öğretmenler tarafından yapılan değerlendirmelere ilişkin görüşler şu şekildedir:

Okul Aktivitelerine Katılım: Ailelerin okul etkinliklerine dahil olması, öğrencilerin bu etkinliklerden daha fazla faydalanmasını sağlamaktadır.

Ö7: "Ailesinin desteğiyle okul etkinliklerine aktif katılan bir öğrencim, ders dışı alanlarda da gelişim gösterdi."

Yerel Desteklerden Yararlanma: Ailelerin, öğrencileri yerel destek programlarına yönlendirmesi onların toplumsal becerilerini ve fırsatlarını artırmaktadır.

Ö9: "Veliler, çocuklarını etkinliklere dahil ettiğinde öğrenciler daha çeşitli fırsatlarla karşılaşılıyor."

Ö10: "Yerel destek programlarına katılan bir öğrencim, çok yönlü bir gelişim gösterdi."

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu çalışmada, özel eğitimde aile katılımına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın birinci alt problemi olan "Özel eğitim öğretmenlerinin ailelerin özel eğitim sürecine katılım düzeylerine ilişkin görüşleri" ele alınmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular, öğretmenlerin büyük bir kısmının ailelerin özel eğitim sürecine katılım düzeyini yetersiz bulduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmenler, ailelerin eğitim sürecine daha fazla dahil olmalarını istemekte, ancak bu sürece katılımın önünde çeşitli engeller olduğunu ifade etmektedirler. Özellikle, ailelerin bilinç düzeyinin düşük olması, eğitim sürecine dahil olma konusundaki motivasyon eksikliği ve ailelerin özel eğitim hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları önemli sorunlar olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, ailelerin özel eğitim sürecine katkıda bulunmalarını engelleyen en önemli faktörlerden birinin zaman yönetimi ve ekonomik koşullar olduğu vurgulanmaktadır.

Literatürde benzer şekilde, ailelerin özel eğitim sürecine yeterince katılım sağlamadığına ve bunun çeşitli nedenlere bağlı olduğuna dikkat çekilmektedir (Arslan ve Demir, 2021). Yapılan araştırmalar, öğretmenlerin çoğunlukla ailelerin eğitime katılım eksikliğinden şikayetçi olduklarını ve ailelerin bilinç düzeylerinin bu süreçte önemli bir belirleyici olduğunu göstermektedir (Öztürk ve Yılmaz, 2020). Ayrıca, ebeveynlerin özel eğitim hakkındaki farkındalık düzeylerinin düşük olması, öğretmenlerin ailelerle etkili bir iş birliği kurmasını zorlaştırmaktadır (Yıldırım ve Kara, 2017).

Bulgularımız, aile katılımının düşük olmasının nedenlerini açıklarken bazı farklılıklar da ortaya koymaktadır. Literatürde, ailelerin eğitim düzeyinin özel eğitim sürecine katılımı artıran bir faktör olduğu belirtilirken (Çelik ve Avcı, 2022), bu çalışmada öğretmenler eğitim düzeyinden ziyade ailelerin özel eğitim konusundaki farkındalık eksikliğine ve sürece dahil olma konusundaki motivasyonlarına vurgu yapmıştır. Bu durum, çalışmanın yürütüldüğü örneklem grubunun demografik yapısı veya öğretmenlerin değerlendirme kriterleri ile açıklanabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, özel eğitim öğretmenleri ailelerin sürece dâhil olmamalarını önemli bir sorun olarak görmekte ve bu durumun eğitim sürecinde çeşitli aksamalara yol açtığını belirtmektedirler. Öğretmenler, ailelerin özel eğitim sürecine daha fazla dâhil olmalarının öğrencilerin gelişimini destekleyeceğini ifade etmektedir. Elde edilen bulgular, ailelerin eğitim sürecine etkin bir şekilde katılabilmesi için bilinçlendirme

çalışmalarına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Bu durum, özel eğitimde öğretmen-aile iş birliğinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan "Özel eğitim öğretmenlerinin aile katılımının öğrenci başarısı, akademik, sosyal ve duygusal gelişim üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri" ele alınmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun aile katılımının öğrenci başarısı ve gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğunu düşündüğünü ortaya koymaktadır. Öğretmenler, ailelerin aktif katılımının öğrencilerin akademik performanslarını artırdığını, sosyal uyumlarını güçlendirdiğini ve duygusal destek sağladığını belirtmiştir. Bununla birlikte, bazı öğretmenler, ailelerin bilinçli ve sürdürülebilir katılım sağlamadığında bu etkinin sınırlı kalabileceğini ifade etmektedir.

Literatürde de benzer şekilde, aile katılımının öğrenci başarısı ve gelişimi üzerindeki olumlu etkileri sıkça vurgulanmaktadır (Güneş ve arkadaşları, 2019; Öztürk ve Yılmaz, 2020). Yapılan araştırmalar, ebeveynlerin eğitim süreçlerine aktif olarak katılmalarının, öğrencilerin akademik performanslarını ve öz düzenleme becerilerini geliştirdiğini göstermektedir (Kaya, 2018). Ayrıca, aile desteğinin sosyal beceriler ve duygusal dayanıklılık üzerinde de önemli bir etkisi olduğu belirtilmektedir (Arslan ve Demir, 2021).

Bulgularımız ile literatürdeki çalışmalar genel olarak örtüşmekle birlikte, bazı farklılıklar da gözlenmiştir. Literatürde, aile katılımının etkisinin her yaş grubunda benzer olduğu vurgulanırken (Çelik ve Avcı, 2022), bu çalışmada öğretmenlerin küçük yaş gruplarında aile katılımının daha belirleyici olduğunu düşündükleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, bazı öğretmenler, ailelerin eğitim sürecine bilinçsiz veya düzensiz katılım sağlamasının öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini ifade etmişlerdir. Bu farklılık, öğretmenlerin sınıf düzeyine ve öğrenci gruplarına göre farklı değerlendirmeler yapmasından kaynaklanıyor olabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğu aile katılımının öğrenci başarısı ve gelişimi üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu düşünmektedir. Ancak, ailelerin sadece fiziksel olarak değil, bilinçli ve sürdürülebilir bir şekilde sürece dâhil olmalarının daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu bulgular, aile katılımının yalnızca niceliksel değil, niteliksel olarak da ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan "Ailelerin özel gereksinimli bireylerin eğitim öğretim sürecine katılım düzeylerine ilişkin görüşleri" ele alınmaktadır. Öğretmenler, aile-öğretmen iş birliğinin eğitim sürecine doğrudan etkisi olduğunu vurgulamakta, ancak bu iş birliğinin

yeterince sağlanamadığını ifade etmektedirler. Bulgular, ailelerin eğitim sürecine aktif katılım göstermemesi durumunda bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) süreçlerinin uygulanmasında ciddi zorluklar yaşandığını ortaya koymaktadır. Öğretmenler, ailelerin BEP sürecine dâhil olması durumunda, öğrencinin ihtiyaçlarına yönelik daha iyi planlamalar yapılabildiğini belirtmiştir.

Literatürde de benzer şekilde, aile-öğretmen iş birliğinin eğitim sürecini destekleyici bir faktör olduğu ve ailelerin BEP sürecine katılım göstermesinin öğrencinin gelişimine doğrudan katkı sunduğu vurgulanmaktadır (Öztürk ve Yılmaz, 2020; Kaya, 2018). Özellikle, ailelerin BEP sürecine dâhil olmalarının öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına yönelik daha uygun planlamalar yapılmasını sağladığı belirtilmektedir (Arslan ve Demir, 2021). Bununla birlikte, bazı çalışmalarda ailelerin yeterli bilgiye sahip olmaması nedeniyle BEP sürecinde verimli katkı sunamadıkları da belirtilmektedir (Yıldırım ve Kara, 2017).

Bulgularımız ile literatürdeki çalışmalar bazı farklılıklar da gözlenmiştir. Literatürde ailelerin sürece dâhil olmasının her durumda olumlu sonuçlar doğurduğu belirtilirken (Çelik ve Avcı, 2022), bu çalışmada öğretmenler, bazı durumlarda ailelerin yeterli bilgiye sahip olmamasının BEP sürecini sekteye uğratabileceğini ifade etmiştir. Bu farklılık, ailelerin özel eğitim süreci ve BEP hakkında yeterince bilgilendirilmemesiyle açıklanabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenler aile-öğretmen iş birliğinin eğitim süreci için kritik bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Ancak, bu iş birliğinin etkili olabilmesi için ailelerin BEP sürecine bilinçli ve aktif bir şekilde katılmalarının teşvik edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan "Özel eğitimde aile katılımını engelleyen başlıca faktörler nelerdir?" sorusu ele alınmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular, öğretmenlerin aile katılımını engelleyen temel faktörler olarak maddi yetersizlikler, zaman yönetimi sorunları, ebeveynlerin özel eğitim hakkında bilinç eksikliği, iletişim engelleri ve dil terapistinin sayıca yetersiz olmasını öne çıkardıklarını göstermektedir. Öğretmenler, özellikle düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin özel eğitim sürecine katılım sağlamada zorlandığını ve bu durumun öğrencinin gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Literatürde yapılan çalışmalar, ailelerin eğitime katılımını engelleyen başlıca faktörler arasında ekonomik yetersizlikler, zaman kısıtlamaları ve iletişim sorunlarının bulunduğunu göstermektedir (Yıldırım ve Kara, 2017; Çelik ve Avcı, 2022; Güneş et al., 2019). Özellikle, çalışan ebeveynlerin çocuklarının eğitim sürecine dâhil olmada zaman sıkıntısı yaşadıkları,

maddi koşulların ailelerin eğitime katılımını sınırlandırdığı ve bazı ailelerin özel eğitim sürecine yönelik yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle sürece aktif katılım gösteremedikleri vurgulanmaktadır (Öztürk ve Yılmaz, 2020; Arslan ve Demir, 2021). (Yıldırım ve Kara, 2017; Çelik ve Avcı, 2022) Yapılan araştırmalar, özellikle çalışan ebeveynlerin çocuklarının eğitim sürecine dâhil olmada zaman sıkıntısı yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, bazı ailelerin özel eğitim sürecine yönelik yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeniyle sürece aktif katılım gösteremedikleri de vurgulanmaktadır.

Bulgularımız ile literatürdeki çalışmalar arasında bazı benzerlikler bulunmakla birlikte, farklılıklar da gözlenmiştir (Çelik ve Avcı, 2022; Yıldırım ve Kara, 2017). Literatürde yapılan çalışmalar, aile katılımını engelleyen faktörler arasında en belirleyici unsurun maddi yetersizlikler olduğunu ortaya koymaktadır (Öztürk ve Yılmaz, 2020; Arslan ve Demir, 2021) Bu çalışmada öğretmenlerin, ebeveynlerin bilinç eksikliğini ve zaman yönetimi sorunlarını daha ön planda değerlendirdiği görülmüştür. Bu farklılık, araştırmanın yürütüldüğü örneklem grubunun demografik özellikleri, öğretmenlerin değerlendirme kriterleri veya çalışmanın uygulandığı bağlamın farklılıkları ile açıklanabilir (Güneş et al., 2019; Kaya, 2018). (Öztürk ve Yılmaz, 2020; Arslan ve Demir, 2021).

Genel olarak değerlendirildiğinde, özel eğitim sürecinde aile katılımının çeşitli faktörler tarafından engellenebildiği görülmektedir. Ekonomik zorluklar, ebeveynlerin bilinç düzeyinin yetersizliği ve zaman yönetimi konusundaki zorluklar bu engeller arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, ailelerin sürece daha aktif katılım sağlamalarının, öğrencilerin gelişimi açısından kritik bir faktör olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, öğretmenler ile aileler arasındaki iletişimin güçlendirilmesinin, özel eğitim sürecine olumlu katkılar sunduğu belirtilmektedir. Özel eğitimde aile katılımının artırılması, sadece bireysel öğrencilerin başarısını değil, uzun vadede toplumda özel gereksinimli bireylere yönelik farkındalığın ve desteğin güçlenmesini de sağlamaktadır.

Araştırmanın beşinci alt problemi olan "Özel eğitimde aile katılımını artırmaya yönelik çözüm önerileri nelerdir?" sorusu ele alınmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular, öğretmenlerin aile katılımını artırmaya yönelik çeşitli görüşler sunduğunu göstermektedir. Öğretmenler, öncelikle ailelerin özel eğitim sürecine dair farkındalıklarının artırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, aile eğitim programları düzenlenmesi, seminerler ve atölye çalışmaları ile ailelerin bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, öğretmenler ailelerin sürece aktif katılımını teşvik edecek okul temelli destek mekanizmalarının oluşturulmasının önemli olduğunu ifade etmektedir.

Literatürde de aile katılımını artırmaya yönelik çeşitli yaklaşımlar önerilmektedir (Öztürk ve Yılmaz, 2020; Arslan ve Demir, 2021). Araştırmalar, okul-aile iş birliğini güçlendirmek için düzenli veli toplantılarının yapılmasını, ailelere yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin artırılmasını ve ebeveynlere özel eğitim süreçleri hakkında bilgi sağlayan kaynakların sunulmasını önermektedir (Güneş ve ark., 2019; Kaya, 2018). Ayrıca, bazı çalışmalarda ailelerin ekonomik ve sosyal desteklere erişiminin kolaylaştırılmasının sürece katılımı artırabileceği ifade edilmektedir (Çelik ve Avcı, 2022).

Araştırmamızda elde edilen bulgular, literatürdeki çalışmalarla belirli noktalarda benzerlik gösterse de bazı farklılıklar da içermektedir. Literatürde yapılan çalışmalar, aile katılımını artırmada en etkili faktörlerden biri olarak devlet destekli eğitim programlarını vurgularken (Yıldırım ve Kara, 2017), bu araştırmada öğretmenler, daha çok bireysel farkındalık çalışmaları ve okul düzeyinde yapılan destekleyici uygulamaların önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca, bazı çalışmalarda ailelerin eğitime katılımı için teşvik mekanizmalarının etkili olduğu ifade edilirken (Öztürk ve Yılmaz, 2020), bu araştırmada öğretmenler daha çok eğitim odaklı bilinçlendirme faaliyetlerinin öncelikli olması gerektiğini belirtmiştir. Bu farklılıklar, araştırmanın yürütüldüğü bağlam ve öğretmenlerin gözlemledikleri ihtiyaçlarla açıklanabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerin aile katılımını artırmaya yönelik önerileri, yalnızca bireysel farkındalığın yükseltilmesine değil, aynı zamanda eğitim sisteminde yapılması gereken yapısal iyileştirmelere de işaret etmektedir. Bu doğrultuda, ailelerin eğitime daha etkin katılım sağlamasını teşvik edecek sürdürülebilir modellerin geliştirilmesi, özel eğitim sürecinin kalitesini artırmak adına önemli bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, özel eğitim sürecinde aile katılımına ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmış ve veriler Tokat ilinde görev yapan özel eğitim öğretmenleriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla elde edilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma bulguları, öğretmenlerin aile katılımına yönelik deneyimlerini, karşılaştıkları güçlükleri ve sürecin etkililiğine dair gözlemlerini ortaya koymuştur.

Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen sonuçlar;

- Özel eğitim öğretmenleri, aile katılımını öğrencilerin eğitsel sürecini destekleyen temel bir unsur olarak değerlendirmiştir.
- Ailelerin özel eğitim sürecine katılım düzeyleri birbirinden farklılık göstermekte, bazı aileler sürece aktif katılım sağlarken bazıları uzak durmaktadır.
- Aile katılımının düşük olmasının nedenleri arasında zaman kısıtlılığı, bilgi eksikliği, maddi zorluklar ve özel eğitime yönelik yetersiz farkındalık yer almaktadır.
- Öğretmenler, aile katılımının düşük olduğu durumlarda öğrencilerin bireysel gelişimlerinin olumsuz yönde etkilendiğini gözlemlemiştir.
- Ailelerle kurulan düzenli, açık ve güvene dayalı iletişimin, eğitim sürecinin niteliğini artırdığı belirtilmiştir.
- Öğretmenler, aileleri sürece dahil etmek amacıyla çeşitli uygulamalar geliştirmekte; ancak bu uygulamaların kurumsal politikalarla desteklenmediğinde sınırlı etkili olduğu ifade edilmektedir.
- Sürece yönelik öğretmen çabalarının, aile katılımı konusunda belirleyici olduğu ancak tek başına yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Ailelerin özel eğitim sürecine daha etkin katılım sağlayabilmeleri için bilgilendirici seminerler ve rehberlik çalışmaları düzenlenebilir.
- Rehabilitasyon Özel eğitim kurumlarında, aile katılımını sistematik biçimde destekleyen programlara yer verilmesi uygun olabilir.
- Kurumsal destek ve iş birliğini artırmak için rehabilitasyon merkezlerinde öğretmen-aile-uzman üçgeninde ortak çalışma modellerinin yaygınlaştırılması önerilmektedir.
- Öğretmenlerin ailelerle daha etkili iletişim kurabilmesi için hizmet içi eğitimlerde bu konuya özel içeriklere yer verilmesi önerilebilir.
- Eğitimde kullanılan materyallerin, ailelerin de sürece dâhil olabileceği şekilde tasarlanması teşvik edilebilir.
- Zaman veya mekânsal engelleri olan ailelere ulaşmak için çevrim içi toplantılar, dijital bültenler gibi alternatif bilgilendirme yöntemlerinden yararlanılabilir.
- Aile katılımını güçlendirecek rehberlik hizmetlerinin ve danışmanlık birimlerinin işlevselliğinin artırılması önerilebilir.
- Etkili aile katılımı sağlayan başarılı uygulamaların paylaşılması ve bu uygulamalar aracılığıyla öğretmenler arasında deneyim aktarımının sağlanması teşvik edilebilir

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Gelecek araştırmalarda, aile bireylerinin (anne-baba/veli) görüşlerine de yer verilerek aile katılımına ilişkin daha bütüncül ve çok boyutlu bir değerlendirme yapılabilir.
- Nicel araştırma desenleri kullanılarak aile katılımının öğrenci başarısı üzerindeki etkisi istatistiksel olarak test edilebilir ve elde edilen bulgular genellenebilirlik açısından değerlendirilebilir.
- Farklı coğrafi bölgelerde ve sosyo-kültürel bağlamlarda gerçekleştirilecek çalışmalarla, aile katılımına etki eden kültürel, ekonomik ve yapısal faktörler karşılaştırmalı olarak analiz edilebilir.
- Aile katılımını güçlendirmeye yönelik geliştirilecek müdahale programlarının etkililiğini değerlendiren deneysel ve yarı deneysel çalışmalar yapılması önerilmektedir.

- Daha geniş örneklerle yürütülecek araştırmalarda, öğretmenlerin branşları, mesleki deneyimleri ve görev yaptıkları okul türü gibi değişkenler doğrultusunda aile katılımına ilişkin tutum ve uygulamaların farklılaşma düzeyleri incelenebilir.
- Özel gereksinimli bireylerin tanı kategorileri (örneğin otizm spektrum bozukluğu, zihinsel yetersizlik, işitme yetersizliği vb.) temel alınarak, aile katılım süreçlerine ilişkin deneyimlerin karşılaştırmalı biçimde ele alınması literatüre önemli katkılar sunabilir.

KAYNAKÇA

- Akar, M. (2018). Eğitim materyallerinin önemi ve çocukların akademik başarısına etkisi. *Pedagojik Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 68–75.
- Akman, F. (2015). Aile katılımının çocukların eğitim başarılarına etkisi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20(2), 45–60.
- Ataman, A. (2009). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş. *Gündüz Eğitim ve Yayıncılık*.
- Ataman, A. (Ed.). (2020). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. *Vize Akademik Yayıncılık*.
- Aydın, M. (2016). Çocukların sosyal becerilerinin gelişiminde ailenin rolü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi.
- Aydın, M. (2018). Özel eğitimde bireyselleştirilmiş eğitim planları. *Eğitim Yayınevi*.
- Aydın, M. (2020). Eğitimde erişilebilirlik ve özel gereksinimli bireyler. *Eğitimde Erişilebilirlik Dergisi*, 18(1), 92–106.
- Ayyıldız, N. (2019). Rehabilitasyon hizmetlerinin tarihsel gelişimi ve önemi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 115–130.
- Bakan, B. (2019). Davranışsal ve duygusal destek sağlama süreçleri. *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Dergisi*, 9(2), 150–159.
- Bakan, M. (2021). Özel eğitimde öğretmen ve aile işbirliği. *Eğitim Araştırma Yayıncılığı*.
- Balcı, A. (2001). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri (6. baskı). *Pegem A Yayıncılık*.
- Batu, S. (2021). Özel gereksinimli bireyler ve eğitimleri. *Pegem Akademi Yayıncılık*.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2022). Bilimsel araştırma yöntemleri (24. baskı). *Pegem A Yayıncılık*.
- Çelik, A. (2019). Eğitimde aile katılımı ve etkileri. *Eğitim Araştırmaları Yayınları*.
- Çelik, A. (2021a). Aile eğitimi ve çocuk gelişimi. *Eğitim Yayınevi*.
- Çelik, M. (2021b). Aile katılımının özel eğitimdeki rolü: Teorik bir inceleme. *Özel Eğitim Araştırmaları*, 9(1), 13–28.
- Çelik, N., & Avcı, K. (2021c). Aile katılımı ve özel eğitim: Eğitim sürecindeki rolü ve engelleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 29(4), 258–270.

- Çelik, S. (2021d). Sosyal ve duygusal gelişim için özel eğitimde uygulamalar. *Eğitimde Sosyal Beceri Gelişimi Dergisi*, 14(2), 201–210.
- Çelik, & Yılmaz. (2020). Ailelerin eğitim sürecine katılımının öğrenci gelişimi üzerindeki etkileri. *Eğitim ve Gelişim Dergisi*, 18(1), 33–49.
- Çetin, H. (2020). Sosyal ve duygusal gelişim destekleri: Ailelerin rolü. *Psikolojik Yayınları*.
- Çetin, H., & Çetin, E. (2019). Sosyal beceriler ve duygusal gelişim üzerine çalışmalar. *Sosyal Eğitim Araştırmaları*, 11(1), 78–85.
- Demirtaş, A. (2018). Aile desteği ve öğrenme motivasyonu. *Eğitim Psikolojisi Dergisi*, 16(1), 45–56.
- Demirtaş, S. (2022). Özel eğitimde aile katılımının önemi. *Eğitim Akademisi Yayınları*.
- Diken, İ. H. (2020). Özel eğitimde ailelerin karşılaştığı zorluklar ve çözüm önerileri. *Eğitim Araştırma Yayınları*.
- Epstein, J. L. (1995). School/family/communitypartnerships: Caringforthechildrenweshare. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701–712.
- Epstein, J. L. (2011). School, family, andcommunitypartnerships: Preparingeducatorsandimprovingschools (2nd ed.). WestviewPress.
- Erdoğan, B. (2018). Aile içi etkileşimin çocukların sosyal gelişimine etkisi. *Psikolojik Araştırmalar Dergisi*, 24(2), 110–119.
- Güneş, Z., & Arkadaşları, H. (2019). Aile katılımının öğrenci gelişimi üzerine etkileri. *Eğitimde Yenilikçi Yöntemler Dergisi*, 13(2), 45–59.
- Güngör, A. (2011). Öğrenme ortamının düzenlenmesinde aile faktörü. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 5(1), 40–49.
- Kara, H. (2020). Aile eğitimi ve özel gereksinimli bireyler. *Eğitim Sosyolojisi Dergisi*, 8(1), 33–48.
- Kara, F. (2015). Eğitimde aile katılımı. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(1), 15–29.
- Karasar, N. (2002). Bilimsel araştırma yöntemi (11. baskı). Nobel Yayıncılık.
- Kargın, T. (2004). Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanmasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1–14.

- Kaya, M. (2018). Özel eğitimde ailelerin eğitime katılımını etkileyen faktörler. *Eğitim Politikaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 73–89.
- Kaya, A. (2013). Evde öğrenme ortamının akademik başarıya etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 38(167), 95–110.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel eğitimde öğretim yöntemleri. Kök Yayıncılık.
- Koç, M. (2017). Okul ve aile iş birliği: Eğitime etkileri. *Eğitim ve Aile Dergisi*, 9(2), 55–70.
- Koçak, M. (2018). Ailelerin sosyal destek ağları ve özel eğitime etkisi. *Aile ve Eğitim Dergisi*, 12(2), 144–158.
- Küçüker, S. (2017). Özel eğitime muhtaç çocuklar ve özel eğitim. Nobel Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. MEB Yayınları.
- MEB. (2018). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi Rehberi. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- MEB. (2019). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Özdemir, S., & Kaya, F. (2020). Özel eğitimde bütüncül rehabilitasyon yaklaşımları. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özyürek, M. (2011). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. Pegem Akademi.
- Öztürk, H., & Yılmaz, M. (2020). BEP sürecine aile katılımını etkileyen faktörler. *Özel Eğitimde Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 10(2), 45–63.
- Sargın, N. (2010). Aile katılımının okul öncesi dönemde önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 65–78.
- Şahin, A. (2019). Aile katılımının çocuklarda sosyal uyum üzerindeki etkisi. *Sosyal Eğitim Dergisi*, 16(1), 55–68.
- Turan, M. (2020). Aile yapısı ve eğitime etkileri. *Aile ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(3), 120–135.
- World Health Organization [WHO]. (2011). World report on disability. WHO Press.
- Yavuz, M. (2021). Aile katılımının çocukların motivasyonu üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Psikoloji Dergisi*, 13(2), 41–56.

- Yıldırım, A. (2021). Rehabilitasyon sürecinde aile katılımının önemi. *Özel Eğitim Dergisi*, 22(1), 45–60.
- Yıldırım, A., & Ertürk. (2019). Eğitimde aile iş birliğinin güçlendirilmesi. *Eğitim Yöneticileri Dergisi*, 15(3), 89–102.
- Yıldırım, A., & Kara, E. (2017). Aile katılımının özel eğitim sürecine etkileri. *Eğitimde Katılım Dergisi*, 7(1), 102–117.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (7. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, N. (2012). Aile geri bildirimi ve öğretmen stratejileri. *Eğitim Yöntemleri Dergisi*, 11(1), 27–39.

EKLER

EK1

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Araştırmanın Başlığı: Özel Eğitimde Aile Katılımına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Araştırmanın Yürütücüsü: Merve Aydın

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı, özel eğitimde aile katılımı konusunda öğretmen görüşlerini değerlendirmek ve ailelerin eğitim sürecine katılımının öğretmenler tarafından nasıl algılandığını anlamaktır.

Araştırmanın İçeriği: Araştırma kapsamında, özel eğitimde görev yapan öğretmenlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılacaktır. Görüşmelerde öğretmenlerin aile katılımına dair düşüncelerini ve bu katılımın eğitim sürecindeki etkilerini belirlemek amaçlanmaktadır. Toplanan veriler, öğretmenlerin aile katılımına ilişkin tutumlarını ve deneyimlerini ortaya koymaya yönelik olacaktır.

Araştırmaya Katılmanın Gönüllülüğü: Araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanır. Katılımınızın herhangi bir şekilde zorunlu olmadığı gibi, dilediğiniz zaman katılmaktan vazgeçebilirsiniz. Katılmama hakkınız saklıdır ve bu durum eğitim hayatınızı veya ilişkilerinizi etkilemeyecektir.

Gizlilik ve Anonimlik: Araştırma sırasında sağlanan tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Katılımcıların kimlikleri anonim olarak korunacaktır. Veriler yalnızca bu araştırmanın amacı doğrultusunda kullanılacak ve herhangi bir üçüncü tarafla paylaşılmayacaktır.

Araştırmadan Çekilme Hakkı: Araştırmaya katıldıktan sonra, herhangi bir zamanda katılımınızı sonlandırabilirsiniz. Çekilmeniz durumunda, o ana kadar sağlanan bilgiler araştırmadan çıkarılacaktır ve kullanılmayacaktır.

Olası Riskler ve Fayda: Araştırmaya katılmanın bilinen herhangi bir riski bulunmamaktadır. Araştırmaya katılım, aile katılımının eğitim sürecindeki önemine dair farkındalık yaratılmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca, araştırmanın sonuçları özel eğitim alanında yapılacak iyileştirmeler için değerli bir kaynak oluşturacaktır.

İletişim Bilgileri: Araştırma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda ya da çekilme hakkınızı kullanmak istediğinizde aşağıdaki iletişim bilgileriyle bana ulaşabilirsiniz:

- **Araştırmacı:** Merve Aydın
- **E-posta:**
- **Telefon:**

Onam: Bu belgeyi okudum ve araştırmaya katılmak için gönüllü olduğumu onaylıyorum. Katılmamın tamamen gönüllülük esasına dayandığını, gizlilik garantisi verildiğini ve istediğim zaman katılımımı sonlandırabileceğimi anladım.

Katılımcı Adı Soyadı:

Katılımcı İmzası:

Tarih:

EK 2

1. Ailelerin eğitim sürecine katılımının özel eğitim öğrencilerinin başarılarına etkisi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
2. Ailelerin eğitim sürecine katılımı, öğrencinin gelişimine nasıl bir katkı sağlar?
  - a) Akademik başarısına nasıl bir katkı sağlar?
  - b) Sosyal başarısına nasıl bir katkı sağlar?
3. Özel eğitimde ailelerin eğitim sürecine katılımını artırmak için hangi desteklerin sağlanması ve hangi stratejilerin kullanılması gerektiğini düşünüyorsunuz?
4. Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencinin öğrenme deneyimini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
5. Ailelerin eğitim sürecine katılımında karşılaşılan zorluklar nelerdir ve bu zorlukların üstesinden gelmek için önerileriniz nelerdir?
6. Ailelerin eğitim sürecine katılımı, öğrencinin bireyselleştirilmiş eğitim planının geliştirilmesi ve uygulanmasında nasıl bir rol oynar?
7. Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin;
  - a) Öz güven gelişimine nasıl katkı sağladığını düşünüyorsunuz?
  - b) Özsaygı gelişimine nasıl katkı sağladığını düşünüyorsunuz?
8. Özel eğitim öğrencilerinin akademik gelişimini değerlendirme sürecinde ailelerin eğitim sürecine katılımının rolü ve önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?
9. Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin özel eğitimden alacakları destek ve hizmetlerin belirlenmesi sürecine nasıl etki ettiğini düşünüyorsunuz?
10. Ailelerin eğitim sürecine katılımı, öğrencilerin evde ve okulda disiplin ve davranış yönetimi açısından nasıl desteklenmesine yardımcı olabilir?
11. Ailelerin eğitim sürecine katılımının, öğrencilerin okulda ve toplumda daha fazla destek ve fırsatlar elde etmelerine nasıl yardımcı olduğunu düşünüyorsunuz? Bu katılımın, öğrencilere sağladığı destek ve fırsatlar hakkında neler gözlemlediniz?

ÖZGEÇMİŞ

